

ТРИДЕНЬНИК - REVUE HEVDOMADAIRE - UKRAINIENNE - TRIDENI'

Число 13 (221) рік вид. VI. 30 березня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 30 березня 1930 року.

Ми отримали офіційні матеріали, що торкаються перебігу останньої сесії Дорадчого Комітету при Високому Комісаріяті в справах біженців. Про головне з того, що там було, читальник довідається з «Листа з Женеви» та замітки в хроніці — «В Генеральній Раді».

Яке значіння має для всіх емігрантів діяльність женеvської установи, які питання поважні стоять там на черзі, чим може вона стати у пригоді й нам, — про це нема чого довго розводитися. Тут годиться нам тільки зробити де-які висновки на далі.

Участь організованої еміграції української в органах Ліги Націй, що мають дбати про біженців, — це вже значний крок наперед. Але на жаль, не можна сказати, щоб ми повною мірою використовували всі можливості, які там odkриваються.

Так, на останній сесії було тільки троє українців. Інші представники, що мають право на місце там, були відсутні. Де-які об'єднання в час не подали потрібних відомостей. Ми знаємо добре переобтяженість наших людей надміром праці, знаємо добре фінансовий скрут, але все ж, коли ходить про таку важну справу, то повинні знайтися і час, і кошти. Не завжди брак грошей являється непереборною перешкодою.

Од наших організацій слід вимагати більшої активності, більшої ініціативи в цьому напрямку.

Отже, перш за все треба подбати про те, щоб надалі всі місця, які маємо ми, були що-разу зайняті. Неповнота представництва не дає можливості українцям взяти участь у праці тих комісій, де це конче потрібно, і одбивається негативно на наслідках роботи наших делегатів.

Використування російськими, вірменськими і жидівськими організаціями в широкій мірі матеріальної допомоги Високого Комісаріату, — чого на жаль не можна сказати про українців, — тому зразок. На цю прогалину треба звернути як найпильнішу увагу.

Кожна сесія Дорадчого Комітету вимагає великої підготовчої праці: треба зібрати всі потрібні матеріали, завчасу висвітлити всі питання, що стоять на порядку денному, і найкраще, заздалегідь виробити готові меморіяли, як то роблять інші представництва, та підготувати до початку засідання бажані внески.

Не можна в тій роботі все покласти тільки на наших представників: організації самі повинні взяти в ній активну участь, постачаючи с в о е ч а с н о всі потрібні матеріали, виявляючи свою власну ініціативу.

Тільки при таких умовах праця наших представників у Женеві, що забрала вже стільки часу і труду, зможе дати бажані наслідки.

Тим-то ми гаряче підтримуємо ухвалу Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції про заснування спеціального фонду, зв'язаного з працею в Дорадчому Комітеті, і те побажання, з яким Союз вдається до Головної Еміграційної Ради, — щодо посилення активної участі всіх об'єднаних організацій з усіх країн в роботі нашого представництва в Женеві.

Літературні спостереження.

XV

М. Грушевський: «Під Зорями», О. Олесь: «Солом'яний Бичок», «Злидні», «Микита Кожум'яка».

Цей огляд белетристичних творів М. С. Грушевського є мабуть дуже запізнений. Видані вони в ССРСР в одному томі під заголовком: «Під Зорями» без зазначення року видання, але вийшов він, мабуть, вже з кільки років, бо передмова автора: «Як я був колись белетристом» зазначена 1925-м роком.

Замовчати книжки автора, що користується такою виключно доброю славою ученого та публіциста і такою виключною, хоч і лихою, славою політичного діяча, не можна. Перед нами праця, і не мала, М. Грушевського ще на однім полі — на полі красного письменства. В наших дореволюційних обставинах багатьом з наших письменників в доводилося часто, мимо свого бажання, братися за різнманітну роботу

і не триматися тільки свого фаху, а Грушевський, з своєю надзвичайною енергією, є чи не найяскравішим прикладом такого письменника та й діяча, що працював, і то на найвищих ролях, на різних нивах. А що-до белетристики, як видно з його слів, брався він за ту роботу не «з песього обов'язку», а його самого поривали внутрішні настрої до художньої творчості. «Я писав», каже він у передмові «коли мене охоплювало бажання поділитися настроями, гадками, образами, які обсідали мене і не давали спокою, шукаючи свого вислову». У психологічних перебуваннях, так описаних автором, безперечно маються риси натхнення, і те натхнення дійсно спалахує від часу до часу на різних сторінках збірника «Під Зорями», та не скрізь і не рівно, і загалом беручи, в нарисах Грушевського є щось безперечно чуже красному письменству, насамперед чужий йому метод, яким Грушевський освітлює свої теми.

Не хочемо тим знецінювати роботи автора. М. Грушевський є людиною такого видатного розуму і високої ерудиції, що і проби його художньої творчості мають чималу вартість і читаються з великим інтересом, а в частині своїх нарисів, саме в тих, що складають виділ: «Sub divo», здимає він філософські питання, яких ще ніколи не зачіпала наша белетристика, і в тім, що він перший дав зразок белетристичного (хоч би і недосконалого) оброблення тих тем, є вже велика послуга нашому красному письменству.

Те, що белетристичні нариси Грушевського не вийшли здебільшого цілком белетристичною, є зовсім природнім. Найталановитіші люде не можуть мати усіх здібностей, навпаки часто пишній розквіт одних з них утворюється ніби ціною ослаблення інших, а і в людях з більш урівноваженою вдачею, у яких така однобічність не прибирає гострих форм, здібності, які людина використовує постійною працею, розвиваються більше інших, хоч би ті інші здібності були у тієї людини нормальні, або навіть трохи вище норми розвинуті.

В тім же напрямі діє й те, що кожна праця вимагає своїх методів, в письменстві кожен фах потребує інших методів вислову, обговорення, розвитку особливої чутливості до явищ певного ґатунку чи до певних рис того самого з'явища і, зрозуміло, що людина, од якої її постійна праця вимагала певних методів вислову та обговорення, яка в тій роботі звикла звертати переважну вагу на певні прикмети з'явищ, перенесе й ті методи вислову та обговорення і свою особливу уважність до певних прикмет і в свою не фахову роботу, яка тим часом вимагає і інших методів тай більшої чутливості саме в іншому напрямі.

Отже не могли ці особності людської психології не позначитися і на роботі М. Грушевського, коли він одривався на хвилини од своєї постійної праці історика до зовсім іншої роботи белетристи.

Історикові не треба, як доводиться белетристові, вигадувати фабулу, підбирати з подібних фактів такі і в'язати їх між собою в такий зв'язок, в яким вони дадуть найхарактерніший та найвиразніший образ людських відношень та вдач героїв. Для історика події дало минуле життя і він не см'є нічого в них одмінати. Отже утворення фабули є для історика незвиклим завданням і в нашому випадку ми бачимо,

що в усіх белетристичних творах Грушевського, причіба тих, де фабулу взято з історичних подій, вона є до скрайности простою та нескладною. Часто у ній навіть зовсім нема жадних відносин між людьми і весь персонаж нариса складається з однієї людини. А і при тим складання фабули дається авторові в такій мірі тяжко, що він удається до таких штучних способів дати терен для свого героя та його думок, як сон та привиди («Особисте щастя», «Предок»).

Другою рисою нарисів Грушевського, що витворилася в йому навичками його історичної роботи, є дуже мала кільксть розмов між дієвими людьми. Все викладається в д автора, події не відбуваються перед читачем, а розповідаються так, як звичайно розповідає про минуле історик. У Грушевського є кільки нарисів, от як «Ніч», «Предок», «На горах», де і не може бути жадних розмов бо д'євих осіб в кожному з тих нарисів тільки одна і усі думки та почування розказує автор, чи сам, чи ніби словами тієї-о єдиної д'євої особи.

В цих оповіданнях, як і в де яких інших, автор якусь свою дею накидає героєві та висловлює його словами, хоч так само міг би висловити і від себе у науковій чи публіцистичній розвідці, а не робить того, мабуть, тільки через те, що не може обгрунтовати цих думок остільки, щоб вважати їх науково доведеними. Але разом це саме ті думки, до яких у його є залюблення, які йому подобаються, і його тягне їх висловити. Отже, не можучи їх довести, шукає для їх підтримки почуття і для того вкладає у белетристичну форму.

Нездатність спостерігати у життєвому калейдоскопі природні людям ріжної вдачі вислови і вирази, обірати з них яскравіші та складати з них розмови на теми та події твору-це найбільша хиба белетристики Грушевського. В оповіданнях, як вже зазначено, розмов мало, але і в драмах там де їх по необхідності є багато, більшість розмов не окреслює настроїв чи вдачі дієвих людей, а в дбуває завдання історичного переказу ознайомити читача з обставинами та подіями, що мають зв'язок з дією, що відбувається на кону, але з самої д'єси не видні.

Таких розмов, в яких мали б виявлятися дієві люде з їх вдачею та настроями в драмах Грушевського значно менше, а й ті, що маютьсязвагалі, не виконують свого завдання, бо не досить виразні, мало дають для окреслення індивідуальности того, кому належать. З цілої драми «Хмельницький у Переяславі», з усього, що на протязі її Богдан говорить і робить, так і залишається не видним, що він за людина, чога хоче, через що робить так, а не инакше. В драмах Грушевського трапляється і гірше, бо автор часом накидає дієвим особам такі слова, що здається неможливим, щоб вони так говорили. Так здається неможливим, щоб хитрий та обережний (по драмі Грушевського) Виговський зважувавсязважувавс необережно висловлювати у воевничо-демократичному по п'єсі оточенню такі, напр., думки: «... а таки хлопичлопами, мусять послужні бути панам. Цього ніяка війна і ніяке військо не переминить...» Навіть як що і в дійсності так Виговський казав, мусіли б бути показані причини, що таке його поведження поясняли б, а в драмі Грушевського воно залишається немотивованим.

В тих нарисах, де мова провадиться від автора або за його вислов.

люють його думки та настрої герої, як і взагалі у всіх ліричних уступах мова значно сильніша, а окреслення настроїв яскравіше, бо це мова самого Грушевського, якого завжди цікаво послухати, та саме через те усі герої тих нарисів це тільки alter ego Грушевського і їхні настрої та хитання власне є його настроями та хитаннями, а разом з тим мова цих нарисів часто наближається до публіцистичного чи наукового викладу і тим самим відрізняється од художньої лірики. Часто автора більше цікавить щепке висловлення думки, ніж сила та художність вислову. Часто він ніби боїться проминути якийсь доказ, якийсь підтримуючий його гадку факт і для того затягує виклад, зупиняється на доказах довше, ніж годилося б, щоб не ослаблювати вражіння.

Белетристичні речі Грушевський писав, так мовити, між ділом, протягом довгого, щось по-над 30 років, часу, через довгий час одну після одної. Одні з них ще молодим юнаком, інші на 50-х роках свого життя. За той час і сам автор і околицне життя значно відмінилося, відмінилися і його інтереси та світогляд і інтереси та світогляд української людности. Тому в цілім томі годі шукати якоїсь суцільности, пануючих поглядів чи настроїв.

Частина нарисів цього тому є белетристичним обробленням подій, взятих з архивних документів. З них «У святої Софії», «Неробочий Грицько Кривий» та «Ясновельможний сват» написані живо і будовою своєю відповідають будові оповідання, дякуючи може тому, що фабуладля них була готова у документах, на ґрунті яких вони складені. В цьому відношенні з інших оповідань цілого тому з ними дорівнюється ще тільки оповідання «Комета». Але з історичних оповідань «Історія Сеньори Занети Альберіго з Венеції» є тільки протокольним переказом архивного документа і справляє вражіння, ніби автор занудився своєю темою і поспішає так сяк скоріше скінчити оповідання.

Дві драми та двоє дрібних оповідань на теми з української історії не цілком додержуються історичної правди, і сам автор не зрікається того, що допустився в них де-яких домислів (авторської інтервенції). Їх підказують авторові його симпатії до тих чи інших історичних діячів, що спіраються знов таки на його політичні та соціальні симпатії в сучаснім життю. Дивна річ, але ці речі з нашого минулого життя, так добре відомого авторові, вийшли чи ненайменше художніми з усіх його творів. Драматична форма, що не дає авторові говорити од себе та пояснити почуття та вчинки дієвих людей, найменше ведеться Грушевському. Найцікавішою частиною з цілого тому, особливо що до змісту, треба вїзнати розділ «Sub divo». В йому саме зачіпає автор філософські теми, яких ніколи не торкалося наше красне письменство, отже робить спробу поширити обсяг його теми.

Хоч не усе, що хотів би сказати тими нарисами автор є безсумнівним, а почасті і самі теми їх належать до тих, на які людський розум не в силі дати безсумнівної відповіді, нариси читаються з інтересом, подекуди з захопленням, дарма і на де-які хиби виконання.

З усього розділу тільки два оповідання: «Тестамент», та «Комета» є дійсно оповіданнями, решта: «Ніч», «Предок», «Пенати», «З похорон», «На горах», по формі скоріше або вірші в прозі або діалоги. В них або

по одній тільки дієвій особі, або як і більше, як у «Пенатах», вони притягнуті автором тільки для діалогічного обговорення обраної ним теми і в такій мірі не мають індивідуальності, що без вказівки автора не можна б угадати, кому з них належать які слова в розмові.

В цих нарисах автор віддає весь інтерес не людям, а думкам, які вони, а власне він через них, висловлює, і це саме надає цим нарисам деяку подібність до віршів в прозі.

Теми, які здіймає в цих нарисах Грушевський, питання, що очевидно його хвилювали та які він хотів як-що не розв'язати, так обговорити, по самій природі своїй є такі, що не надаються науковому розрішенню, це питання смерті, існування чи неіснування потойбічного світу та потойбічного життя і, хоч Грушевський не раз, здається, з повною рішучістю одкидає можливість їх існування, але, як і усі, хто до обговорення ті питання брав, не може дати на них певної відповіді, а висловлює тільки свої сумніви, жалі та турботи.

В тих своїх сумнівах та жалях є він типовим сучасним інтелектом, в якому сумніви розхитали віру в потойбічне життя, в Вишу силу і який з тим більшою пристрасстю хапається за земне життя, як за єдине, що ще йому лишилося, а розуміючи, що земному життю мусить прийти скорий кінець, шукає собі такий інтелегент потішення то в опоезитуванні «вічного оновлення життя». («Ніч»), то у міркуваннях про те, що «застигнути по смерті в ролі нерухомого свідка дальшої життєвої еволюції»—було б страшніше од повного неіснування, яке є «найсолодше з усього, що може обіцяти собі чоловік» («Зпохорону»), чи нарешті в проповіді культу предків замість віри в Бога, яку провадить Іван Петрович в «Пенатах»: «Сей культ зовсім неварварський, непережитий, а глибоко людський... Не кождий може вірити в позасвітніх богів покровителів... але це ряд людей, які дбали про те, щоб їх потомки жили щасливіше... Хіба це не вповні реальний і не гідний предмет культу»,—говорить він. Та з тих потішень не достає він таки собі жадного заспокоєння та і сам їх дальшими сумнівами знесилює.

Розгадування над тими неприступними для розуму питаннями загострюють в рядовій людині боязь смерті і прив'язану до життя, хоч одночасно приглушують енергію та бажання працювати для життя, яке незабаром, коли прийде смерть, стане зовсім чужим, і у Грушевського Іван Петрович в нарисі «Пенати», колись діяльне людина, став під їх впливом «все більше відходити від так званого реального життя, стаючи в позицію глядача», і те саме сталося з героєм нарису «З похорон».

В оповіданні «Комета» можна бачити, як в таких людях вперше прокидаються ті настрої, що згодом цілком поборюють їх. Стасенко, редактор «Радикального Демократа», людина твердокам'яна, цілком матеріалістична, досить байдужа до питань моралі, він весь відданий практичному завданню побороти своїх літературних конкурентів та піднести успіх свого органу, для досягнення чого не буде вагатися над способами і авжеж не забиває собі голови думками про потойбічний світ. Так живе він спокійно, поки одного дня не збентежує його свідомість можливості близької смерті, а в дотоді вже не має сили зацяткати «в глибині своєї душі... відгомін тих переживань що поставили перед

його очима всю непевність і марність цього життя». Тим виразніша безпорадність людей цього гатунку перед страхом смерті, що та небезпека, яка позбавила його рівноваги, була не реальна, це була фальшива чутка про наближення до землі якоїсь комети, що має з нею зіткнутися.

Чи не для контрасту з надуманою та трохи важкою творчістю Грушевського схотілося мені поділитися з читачем враженням од двох казок та однієї легенди, написаних на теми народні славним нашим поетом О. Олесем, що в роках 1925 та 1929 вийшли у Празі.

Народні казки дають тільки контур того образу, що складає їх зміст, і сучасний поет, що бере на себе оброблення їх, мусить розвинути образи що в казці тільки накреслені, надати їм колір, життя, дати живе оточення, додати те, що мала сказати і не зуміла народня муза. В цім маються великі труднощі. Казка пережила тисячоліття і змінювалася в залежності від змін життя та не в усій своїй цілості і до рис первісних додавалися у різних її частинах нові риси здальших часів аж до наших днів, зплітаючись та змішуючись з давнішими.

Часом те, що залишилося з найглибшої старовини, коли по думці людей того часу доля та добробут людські залежали цілком од ворожитних сил, звіри говорили людською мовою, а напр. селс'яний бичок мав чарівну силу, складає саму фабулу, казки. Цей, закрушений первісним світоглядом, лишок глибської старовини, може знеохочувати читачів до твору, заганняючи його, так мовити, на дитячу половину. Щоб перебороти таке відношення свого читача, сучасний поет, пишучи на тему казки, мусить розвинути напруженість та швидкість дії, захопити увагу читача яскравими образами людей та людських відносин, що в решті складають зміст кожної казки. Найкраще, хоч, може, найважче, можна того досягнути, надавши казці драматичну форму, де увага читача весь час напружено звернена на почуття та думки, що виявляються в розмовах та дії. Своім казкам та легенді О. Олесь саме надав драматичну форму, прискорив рух подій до найвищої міри, і натхнув художнім словом життя невиразним образами народньої поезії.

От хоч в «Злиднях», в сцені вітання гостей в хаті багатого брата на 6 малих сторінках переходять перед читачем 14 гостей і з коротких слів, що наділя кожному з їх автор, яскраво вимальовується індивідуальність кожного, ціла низка різних вдач од гостя ІХ, що ще, знати, не перенявся «класовою свідомістю» і на підпитку висловлює жалі на несправдливе відношення до бідних, до Попсуй-Шила, що в річних захваті прославляє силу та принадність багатства, або від його до неговіркового гостя ІІ, що своє задоволення добрими стравами та питвом і почесним товариством виявляє від часу до часу, кожен раз однаково: «Ха-хаха-хе-хе-хе. Оттаке, і втне таке».

Таких розмов, таких виразів, якими розмовляють дієві люде в казках Олесь, не можна вигадати, їх мусів автор вловити різночасно протягом свого життя, щоб у відповідну хвилю наче промінням з прожектора освітити ними постаті своїх героїв.

Або згадаймо ще останню картину з «Микити Кожум'яки», де гуде і рухається великий натовп, що збігся подивитися на б'я Микити з

змієм. Вигуки окремих людей з їх страхами, радіщами, співчуттям, цінківістю чарівним способом складають мінливий малюнок зхвильованої юрби.

А в останній сцені «Солом'яного Бичка» автор змалював наївний настрій народної юрби Кільки штихів і образ повний. Ще в діда і баби немає нічого пріч обітниць та старих злиднів, а по селу вже йде чутка, що у них «в сінях золота мішки» і в дворі їхньому повно людей. З захопленням, в якому не тільки цікавість, а й радісна мрійність, дивляться вони, як женуть дідові й бабі, коней, худобу, гусей. Люде збіглися, щоб розпитатися, «де бичка придбати, щоб і ми були багаті», і мрії про багатство цілком панують ними, а про те з властивою людським натовпам непослідовністю співають за ліриком про несправедливість багатства.

✱ На жаль, громадянство наше так мало цікавиться роботою своїх видатних людей, так байдуже ставиться до свого красною письменства тай не дуже вміє його цінувати, що ці гарні речі О. Олеся проминули без уваги, не було, здається, хоч би коротеньких про них заміток.

Давній.

Попів Острів. *)

Для всіх цих робіт, як я вже згадував вище, тримаються в таборі сталі мешканці, це та категорія засланців, яка в більшості вибуває благополучно термін кари і має надію бодай за кільканадцять років дочекати тої хвилини, коли перед очима знову розкинуться і зашумлять кучеряві рідні сади. Всі новоприбулі партії засланців поділяються на чотири категорії. До першої категорії належать повні інваліди без рук, ніг, до другої — хворі на сухоти, не менше, як другої стадії і ті, що мають значні ушкодження на тілі, до третьої і четвертої категорії належать всі здорові, здатні до найважчої праці. До розбивки на категорії, вся новоприбула партія з першого дня засилається на саму важку роботу, де тримається без їжі в безперервній праці від 24 до 36 годин, після чого видається перший раз їжа та шостигодинний спочинок, по якому знову такий же термін праці. Це провадиться на протязі приблизно двох тижнів, з метою убити в засланцеві дух бадьорости і надати думку, що він, як людина не має в очах влади (принаймні в очах дозору) жадної ціни і при найменшому опорі буде знищений без всякого жалю. При цьому також відіграють не малу роль побої; до них на перших порах в стосунках з новими засланцями заохочує дозорців навіть і вища адміністрація, а це дуже зручно для взводних дозорців, бо звірячим поведженням з засланцями вони добиваються скорішого підвищення. Тим важче, тим болючіше бачити, що такі-ж засланці знушаються над своїми нещасними собратами. Я сам був свідком одного випадку, коли дозорець Калінін примусив українця-зсланця їсти сіно: «кушай, — каже, — ето ваша любімая хохлацкая кушанья», і бідолаха мусів їсти.

*) Див. «Тризуб», ч. 12 (220).

По відбуттю перших пробних робіт, засланців найнебезпечніших, себ-то видатних політичних та кримінальних діячів, засилається на самий острів «Соловки», всіх же останніх засланців одправляють в глибину краю — нетра лісові на постійні роботи. Роботи розкидані по всьому Мурманському краю на 900 кілометрів і вони неначе маленькі острови загубилися в просторах болотах краю.

Центральними роботами, де страчувалася найбільша сила засланців, були на 28 і 29 роки «Кут», «Порандово» і гори Білої Апатіти. Кут, це є скорочена назва «Кемь-Ухтінський тракт», котрий прокладався серед глибоких болот од станції Кемі до м. Ухти під Фінляндський кордон, на протязі 187 кілометрів. Ухтінський тракт серед засланців користується найстрашнішою репутацією. Важкі роботи з'їдають дуже скоро сили засланця, бо працювати приходиться весь час в холоднім болоті, або у воді по пояс, а то і вище.

На кожного засланця призначається норма праці, яку він мусить виконати на протязі доби за 12-13, а то і 20 годин, залежить од того, які засланець має сили. Само собою зрозуміло, що при праці в таких умовах загинула значна кількість засланців, що працювали на «КУТ-і». Лише за літо 1928 року померло 5.800 чоловік. Порандово — такий же тракт, іде паралельно Ухтінському від станції Сорока до м. Порандово, на такім же протязі і з такими-ж роботами, як і на КУТ'і.

Далі на північ од станції Хібіно проводиться вітка залізнична та шлях у гори «Білої Апатіти», де знайдено каолін і в майбутньому розраховується будівництво заводу.

Крім трьох зазначених великих пунктів праці, які охоплюють по-над 30.000 засланців, в різних місцях розроблюються ліса, ловиться риба. Всяка невеличка річка чи озеро використовується, як шлях для сплаву лісу на берег моря, звідти він відправляється за дуже дешевою ціною за кордон. Кожний такий пункт, де розробляється ліс, чи провадиться яка инша робота, зветься «командировкою». Така командировка уявляє з себе невеличкий табір серед ліса з кількох дерев'яних будинків, де мешкають засланці і їхня охорона. Кожна командировка утримує засланців не менше як 100 і не більше як 1500 чоловік і охоплює працю не більше як на 10 кілометрів. Керування працею провадить «Прораб» — «производитель работ». Прораб призначається з засланців відділом праці, при чому йому відзначається: «маєш на командировці 1000 чоловік, з котрих кожний мусить що-денно зрізати 50 сосен». Робота в такім розмірі, хоч і заважка, але можлива, але на командировці мусять бути поварі, уборщики, джури для старших, окрім того, через тиждень праці з'являються хворі. І от, їхні норми праці розкладаються на здорових засланців, від чого знесилюються все нові партії робітників, а норма, визначена на 1000 чоловік, мусить все таки виконуватися, бо доти, поки засланець знаходиться на командировці, здоровий чи хворий, рахується як робоча одиниця, і прораб завдяки цьому вживає всі засоби, аж до того, що не дає їжі, аби змусити до роботи.

Козак Окремої Кінної дивізії Катерноза на моїх очах, уникаючи роботи, відтяв праву руку, чим врятував принаймні життя, бо відчував,

що в дальнішій праці буде його кінець. Таких випадків ми можемо зустрінути сотні. Не дивні також випадки, коли засланці працюють по 20 годин на добу. Я приведу невеличкий випадок, котрий покаже, на яку ступінь ставиться життя засланця.

В 1928 році на невеликій в той час «командировці» «Чупа» утримувалося 350 засланців. Стомлені важкою що денною працею, бо святе не визнається, засланці 25 грудня надумали утворити день одпочинку, тим більше, що це було на перший день Різдва, на підставі чого вранці відмовилися йти на роботу. Роздратований прораб та начальник охорони силою зброї примусили вийти всіх на двір і вишикуватися. Причём засланці теплішу одєжу залишили в помешканнях і вийшли на двір роздягненими. На дворі в той день було надзвичайно холодно, мороз досягав до 39 ступнів, а холодний північний вітер неначе розпаленим залізом торкався тіла. Роздягнені засланці за кару простояли нерухомо 2 год. 45 хвилин. Наслідком чого 182 чол. замерзло, а 130 загинуло поступово, приморозивши легені, руки й ноги.

Всіх хворих чи скалічених в'язнів з командировок спроводжують на «Попів острів», а звідти пересилають водою на острів «М'якого», де хворі без всякої лікарської допомоги кінчають останні дні свого життя.

Тяжкий всебічний стан засланців змушує багатьох до втечі, але до цього часу на кілька тисяч втікачів лише 6 чоловік вкупі з мною дійшли до мети щасливо, всі ж останні або загинули, заблудившись в болотах або були піймані, і як залишилися з ласки охорони не забитими, то незабаром закінчили своє життя на важких роботах. Всіх пійманих втікачів засилається на острів «Секірку», який і звється ще відділом експлоатації. З Секірки за весь час існування Соловків, як оповідають старі засланці, ще ніхто не повертався живим.

Таким чином, кожний крок засланця пристовований до знищення засланців і усіяний їх кістками. Нема мови про настрої засланців, бо кожний з останніх в самий короткий термін перетворюється в найзапеклішого ворога влади і, затаївши в душі ненависть, чекає хвилини помсти.

С. Певарчук.

Листи до емігрантів.

Лист третій.

Багато всіляких пророків та ясновидців передповідають останніми часами поважні політичні події в Європі протягом нового 1930-го року. Але й без тих пророкувань ми знаємо, що події загалом близяться й що не взяти в них участи ми, українці, не зможемо. Бо події ті в першу чергу захоплять, як тепер прийнято казати, «схід Європи», а на тому «сході» знаходиться й наша рідна земля, наша бідолашна Україна, що в «східній проблемі» займає одне з центральних місць. Вагу цього моменту добре учислює ворожий нам російський табір, починаючи від офіційних пановників московського Кремлю й кінчаючи ріжнодумними та ріжнobarвними

політичними центрами російської еміграції. Всі вони не забувають нас, відводячи в планах сучасної своєї дипломатії, рівним чином як і в призначеннях для майбутності планам стратегії й тактики, належне місце «упрямым в своем стремлении к самостоятельности украинским сепаратистам». Наші вороги готуються дипломатично, мілітарно, організаційно. А що робимо й до чого готуємось ми? Підготовчої праці для близької майбутності наше еміграційне громадянство, широко його беручи, не переводить жадної й думас хіба лише про те, що в потрібну хвилину його покличуть на старі, колишні посади (або на нові, від них ліпші). І на всяке запитання в цій справі ви досить часто почуєте, навіть від діяльних по своїй вдачі людей, що до того ж не збочили з давнішого шляху свого й залишилися вірними нашій державній ідеї патріотами, таку стереотипну відповідь: «так це ж діло уряду; він має засоби, людей, якийсь таун апарат і все інше; так хай уже й турбується». Не треба спеціально зупинятися над аналізом цих слів, щоби з'ясувати всю їхню неслухняність. Бо прийдешня боротьба за самостійну державу українську, чергова стадія нашої визвольної акції проходить в таких виняткових по своїй скомплікованості обставинах, вимагатиме таких виключних зусиль й такої незвичайної активності в усіх без винятку сферах матеріального й духовного життя, що без колективної участі широких кол громадянства успіх тієї боротьби є цілковито виключений. При всьому нервово-напруженому темпі своєї роботи (про що більшість нашого громадянства не, має на жаль, найменшої уяви) група людей, що складає собою уряд український та найбільше його оточення, не в стані натворити чудес і навіть при найбільшій працездатності своїй побороти всі ті виключні труднощі, з якими зв'язується нині підготовча стадія нашого прийдешнього національного визволення, а в майбутньому зв'язуватиметься самий процес цього визволення. І обов'язок кожного свідомого й здібного до творчого чину громадянина українського полягає не лише в готовності до того, щоби на першій поклик законної влади нашої стати під розгорнені прапори У.Н.Р., а також і в тому, щоби зробитись учасником великої й відповідальної, а через те тяжкої й скомплікованої підготовчої праці до творчого державного чину, до майбутньої організаційної роботи. В яких саме формах може бути здійснена ця участь? У різних — відповідно до обставин та можливостей з одного боку та нахилів і здібностей кожного з нас з другого. Навіть і за найнеприятливіших обставин, в які може поставити людину емігрантське життя, в умовах самотності й повної громадської ізоляваності все ж не виключається можливість перевести певну корисну працю для нашої національної справи. Для цього потрібно лише двох річей: широкого бажання розпочати працю й мцної волі донести її до кінця. А характер праці з'ясується сам собою; його визначить прагнення людини принести користь загальній справі. Це не є утопією, безнадійною абстракцією, як то могло би видатися на перший погляд. Бо справді ж більшість із нас має нині якийсь практичний фак або працювала по ньому раніше, за часів свого перебування чи то у війську, чи то в складі урядових установ У.Н.Р. У сфері цього фаху кожний з нас набув немало цінного практичного досвіду, а часом поповнив у значній мірі колишні свої знання новими. Комплекс цих теоретичних та практичних знань творить собою реальний скарб, привласнювати який самим собі ми не сміємо, бо він є загально-національним маємком. І нашим обов'язком є потурбуватися тим, щоби цей скарб, не марнувався й не припадав порохом життя. Отже проаналізувавши нашу минулість, переглянувши її об'єктивно-критичним фаховим оком, кожний із нас зможе прийти до низки цінних висновків, спертих з одного боку на досвід сучасного європейського життя, а з другого — на недавню практику життя нашого, українського. Уклавши такі думки свої до певної системи та перевівши їх на папір, кожний громадянин зможе пристосуватись нашій справі, поклавши до фундаменту майбутньої будови відродженої державності нашої й свою маленьку пісчинку. Прийде час, коли кожна здорова думка, кожний вислів здобутого на життєвому шляху досвіду матиме реальну ціну. Чом же нам завчасу не підготувати

того матеріялу й не переховати його в укінчено-готовому вигляді до слушної хвилини або не передати вже нині до тих компетентних рук, які в свій час зуміють його доцільно використати? Тим більше, що тем важливіх і актуальних, гідних найбільшої уваги та праці, життя висуває безліч. Ходить лише про робітників, що спромоглися би були їх опрацювати. Нехай би з того, що ми зробили цією дорогою, було використано пізніше десяту частину. Але вже й це було би незмірною нагородою за витрачені зусилля. Бо в майбутній творчій праці нашій страшні нам будуть не нові помилки (їх ми не уникнемо!), а давні, старі, поновне повторення всього того, що свого часу відограло фатальну роль в будіванні української державности й нині знову готується роззв'язати свою загрозову пащу. Кажемо: готується, бо знаємо хуторянську короткозорість та еґоцентричну амбітність наших людей, знаємо їхню самозакоханість, їхню непохитну віру у власну непогрішимість. Знаємо й те, що перед вівтарем цього божества свого вони здібні знову приносити необмежені жертви, тішучись з того, що доля дозволила їм ще раз реалізувати свої колишні рецепти, хоч від складених по тих рецептах ліків знала свого часу смертельних мук наша національна справа. Кажемо, це не на вітер, не бездістально. Розпоряджаємо на жаль реальними фактами, маємо на увазі конкретні приклади, репрезентовані конкретними постаттями з нашого громадського оточення. Знаємо настрої цих осіб, їхній психологічний стан, їхню непохитну віру в конечність робити й надалі так, як вони робили колись, нічого не змінюючи, не порушуючи. Їхня мрія — стабілізувати помилки минулого, зробити їх нормою, законом. І жак обгортає душу при думці, що в той час, коли більшість нашого громадянства, не кажучи вже про чисельні кадри молодого покоління, виросла за цей час і культурно і політично, де-хто з рядів старшої генерації залишився біля розбитих черепків минувшини, дивлячись на них з пієтизмом самозакоханого аматора, що не узає а ні наукових підвалин свого фаху, ані самої можливости переходу меж свого убогого провінційального світогляду. Учитися не соромно нікому: особливо нам, сином покривдженої, закріпаченої нації. До справи державного бдівництва й пізніше до керми державної ми прийшли без належного знання й досвіду, без підготовки та компетенції, без укладеної віками традиції? Помилки наші здебільшого були невірними й історія давно уже їх нам простила. Та не простять прийдешні покоління тих самих помилок, як що ми їх повторимо знову. Не простять і хибної, безпідставної соромливости тих, які вважають, що в 40-45 років людина мусить уже мати завершений розум і побірати їй якусь науку вже не личить. Ні, соромитись треба иншого: своєї інертности й лінощів, своєї нездібности піднятися до рівня сучасности, до зрозуміння потреб і вимог біжучого момента. З причин, що їх ми зазначили в попередньому листі, кожний справжній емігрант, свідомий покладеного на нього життям відповідального обов'язку, повинен невтомно працювати над самим собою, підносячи цією працею внутрішню вартість своєї істоти, збільшуючи питому вагу себе яко жовніра загального національного фронту. Ця робота над самим собою є однією із форм підготовчої праці на користь нашу, на користь нашої національної справи в цілому. Бо праця над власною особою є нічим иншим як процесом внутрішнього самозагартування, що підносить нашу активність та відпорність, збільшує нашу духовну потенцію й інтелектуальну силу, дає в наші руки міцнішу життєву зброю, роблячи таким чином із нас могутніших оборонців національної справи. В окремому, спеціальному становищу до — що праці над самими собою перебуваємо ми, репрезентанти старшої генерації. Аджеж як раз на нас лежить моральний обов'язок тримати провід у національно-політичній житті еміграції, належно вивожучи й підготовляючи до майбутньої чинности на полі національної справи української наше молоде покоління. Але немало осіб з рядів того покоління завзятою, екстазною працею протягом свого перебування закордоном піднесло до значного культурного шаблю, осягнуло на шляху інтелектуального розвитку не аби-якого успіху. Значна частина з по-між цих осіб набула також поважних знань з обсягу своїх фахів. У якому ж положенні опинилися би ми перед цими молодшими громадянами нашими,

що вирости не аби-як на наших власних очах, коли би їхня віра в нашу силу й авторитет розбилася об наше політичне неучтво й культурну відсталість? Це було би катастрофальним моментом, що відштовхнув би від нас найцінніші елементи молодшої генерації, кинувши їх в обійми зневіри й гірко-го розчарування. А питання про притягнення цих молодих сил нашого еміграційного громадянства до безпосередньої активної участі в творчій національній роботі, питання це на сьогодні стає особливо актуальним. Не сміємо забувати на те, що наша справа не маленька й що кінчається вона далеко за вузькими межами емігрантського життя й емігрантських інтересів: за ці межі справу тую виносять уже могутні хвилі сучасності, які мають тенденцію стати ще могутнішими в близькій майбутності. І було би недопустимою помилкою тримати надалі таку грандіозну справу на плечах релятивно-малої групи людей, що творить собою активну частинку нашого старшого громадянства. Ці люде за той десяток років, що відділює нас від часу національної революції нашої, немало попрацювали, немало вклали своїх сил на вівтар нашого національного відродження. І вже давно вони набули права на заслужений відпочинок. Але відпочинок той не прийшов і ми знаємо, що не прийде. Закінчилася лише перша стадія нашої праці, починається нова, ще більша й відповідальніша. І, не маючи ким замінити отих довголітніх працівників біля стерня національного корабля нашого, ми обов'язані зробити одно: послати їм у поміч молоді, свіжі сили, що під їхнім компетентним керівництвом зможуть успішно виконувати уділену їм частину загальної праці. Це розвантаження старшого громадянства за рахунок молодшого має стати однією з основних точок нашого сьогодиншнього програму практичної роботи. Немає сумніву що робота ця від такого кроку виграє й темп її відповідно зінтенсифікується. Позитивні наслідки подібного кроку виявлять себе при цьому не лише в сфері зовнішній, практичній, а також і внутрішній, ідейно-психологічній. Співробітництво й сталий контакт у реальній життєвій чинності двох наших генерацій природною дорогою спричиниться до взаємопізнання та ідеологічного зближення між ними, що приведе до санації тих аномальних відносин, які часом створюються по між таборами старшого та молодшого наших поколінь і які дають сприягливий ґрунт для провокаційних виступів різних здеморалізованих елементів. А елементи ці, скеровані ворожою нам рукою, часто з великою зручністю натравляють молодшу генерацію супроти старшої, заохочуючи її за всяку ціну, хоч би навіть і через трупи своїх противників, простувати до здійснення висунених ними демагогічних гасел. Шлях до усунення самої можливості провадження в колах нашого молодшого громадянства такої демагогічної чинності є лише один — наше наближення до нього, наш сталий контакт із ним. Немає найменшого сумніву, що цей контакт однаково потрібний для обох сторін. Молодшій генерації він зміцнить певність у свої сили, розширить її життєвий обрій, старшій дасть вітху самозадоволення, радість осягнення. Бо що ж справді нас, стомлених довгою життєвою борнею воляків, може більше потішити й збадьорити, як не вигляд тих молодих когорт, що встають за нашими спинами.

Не будемо писати далі на цю дражливу в емігрантським житті тему взаємовідносин по між старшою та молодшою нашими генераціями. Уважати-мемо, що шлях до справедливого й об'єктивно-логічного розв'язання цієї болочої проблеми ми намітили й що кожний, у кого повстане щире до того бажання, цим єдино-доцільним шляхом і попростує. Підкреслим лише, що реальних даних до конфлікту по-між старшим та молодшим громадянством у нашій емігрантській сучасності ми не знаходимо жадних і що цей конфлікт намагається цілком штучно утворити певні кола нашого суспільства, дезорганізуюча роля яких уже давно виразно окреслилась перед нашим громадянством. А проти всякої дезорганізуючої акції нам час уже навчитись боротись. Обставини навпаки вимагають від нас максимальної громадської сконсолідованости та організованости, що теж являє собою одну із форм підготовчої діяльності для майбутнього.

Останніми рядками хотілося би, власне кажучи, закінчити уже нашого

листа. Та маємо де-яке побоювання, що лист цей порушив душевну рівновагу терпеливого читача нашого й тоном де-яких своїх виразів викликав справжнє з його боку незадоволення. «Для чого ж, скаже він Гогольськими словами, виставляти усе перед нами одну недосконалість та убожество нашого життя», одні духовні дефекти нашого емігрантського суспільства? Чи не є це висловом авторового нахилу до тенденційної злословности, до безпідставного плямування нашого громадянства? Ні, це не так, відповідно ми; не ненависть до своїх братів по емігрантській недолі, не бажання оганьбити й висміяти їхні покалічені життям вдачі керує нашим пером. Ні, водять тим пером інші, від того відмінні почуття: велика любов і безмірна тривога. Любов до своєї безталанної батьківщини, до всіх її покривджених долею синів, як у далекій домівці, так і тут, на вигнанні суших... тривога за будучність її, за ту недалеку майбутність, коли знову честь і щастя рідного краю буде кинута на терези історії. Хочемо широко, щоби у цю відповідальну хвилину наше українське суспільство не завинило знову перед рідним краєм, знову свідомо чи не свідомо не зійшло з вірної путі. Тому не ховасмося ні з чим, відверто про все кажемо — так як думаємо й відчуваємо. Бо певні, що лише ширість зможе утورувати нам шлях до тієї справжньої братерної єдності, яка поведе наш нарід від мук Голготи до радощів Воскресення.

Борис Лисянський:

Процес «Спілки Визволення України».

«Пролетарська Правда» ч. 58 з 11 березня подає таке про процес у Харкові, який розпочався 9 березня.

«Найвищий суд у складі голови тов. Приходька А.П., членів суду тов. Волкова (професор), Коробенка (робітник), Соколянського (професор), Одинця (селянин), Мухи (робітник) і Корженкової (селянка) — почав слухати справу «СВУ».

«Но початку засідання голова суду тов. Приходько оголосив, що найвищий суд має розглянути справу про контр-революційну діяльність організації «Спілка Визволення України», що мала за завдання повалити радянську владу на Україні збройним повстанням та встановити капіталістично-буржуазний лад на Україні.

«Потім голова суду тов. Приходько оголосив склад суду і сторін.

«За державних обвинувачів на процесі виступають: заступник Наркомюсту і генерального прокурора республіки тов. Михайлик М. В., заступник прокурора найвищого суду УССР тов. Ахматов, прокурор наркомюсту тов. Якимішин і київський окружний прокурор тов. Бистрюков.

За громадських обвинувачів у процесі беруть участь: від ВУРПС — тов. П. П. Любченко, від всеукраїнської секції наукових робітників — проф. Харківського с.-г. Інституту — акад. Соколовський, від федерації радянських письменників — письменник О. Слісаренко. На клопотання всеукраїнської секції наукових робітників найвищий суд допустив до участі в процесі, як громадського обвинувача, також голову київської секції наукових робітників — професора КПІ, академіка ВУАН М. П. Кравчука. Акад. Кравчук приїхав до Харкова, але в

день початку процесу занедужав і подав заяву про те, що не може прибути на судові засідання.

Обороняють обвинувачених такі оборонці: т. т. Ратнер, Пухтинський, Віленський, проф. Гродзинський, Виноградський, Вознесенська, Волкомірський, Іделевич, Ковалівська, Обухівський, Потапов, Ривлін, Юровицький і Шац.

«Заля державної опери, де відбувається процес, переповнена трудящими, що ставляться з великим інтересом до процесу. В дипломатичній ложі присутній консульський корпус у повному складі. На процес з'їхалися кореспонденти союзнаї преси, зокрема представники «Правди» та «Известий ЦИК». Широко представлена українська преса. Присутні багато українських письменників.

«На лаві підсудних — 45 чол.: акад. Єфремов С. О., Чехівський В. М., Дурдуківський В. Ф., Гермайзе Ю. Й., Ніковський А. В., Старицька-Черняхівська Л. М., Гребенецький О. З., Черняхівський О. Г., Ганцов В. М., Павлушков М. П., Матушевський Б. Ф., Трезвинський Ю. К., Токаревська Н. С., Заліський А. П., Іваниця Г. М., Дога В. М., Шило К. С., Моргуліс З. Г., Івченко М. З., Голоскевич Г. К., Холодний Г. Г., Кривенюк М. В., Страшкевич В. М., Шарко В. В., Дубровський В. Г., Туркало К. Т., Підгаєцький В. Я., Кудрицький М. А., Барбар А. О., Удовенко В. В., Болозович А. А., Ботвинівський М. Н., Чехівський М. М., Єфремов П. О., Білий М. П., Біднова Л. Є., Товкач К. І., Щопотьев В. О., Близнюк П. С., Лагута М. Д., Карпович Й. Р., Отаманівський В. Д., Слабченко М. Є. Слабченко Т. М., Панченко-Чаленко К. М.

«На суд з'явилосся 9 свідків. Усього ж викликано 10 свідків. Виконавши ряд процесуальних формальностей, найвищий суд приступив до оголошення обвинувального висновку. Сьогодні (9-го III) і далі читатимуть обвинувальний висновок.

«10 березня на ранковому й вечірньому засіданню найвищого суду УССР у справі «СВУ» далі читали акти обвинувачення. На вечірньому засіданню закінчили оголошення цього акту. Суд ухвалив оголосити перерву до 4 год. 11 березня. 11 березня засідання суду почнуть рівно о 4 год. вечора в приміщенні державної опери. На черзі — допит підсудимих.»

* * *

Все, що єсть українського живе тепер одним: процесом СВУ. Ми хотіли б подавати по змозі докладні відомості про справу та, на превеликий жаль, позбавлені цієї можливості.

На звістку про те, що процес мають передавати по радіо, наша редакція поробила заходи, щоб можна було слухати його в Парижі. На жаль, всі спроби, навіть з дуже сильними апаратами, ніяких результатів не дали: вдень нічого не чути. Тільки ввечері, коли припиняє свою працю вежа Ейфеля, можна вловити Харків. Але тоді чути лише офіційне справоздання з процесу, що його передають до совітських газет.

Ми доручили нашому варшавському кореспондентові давати нам докладні щоденні звіти з Варшави, де легше налагодити слухання. Але й це не досягає мети. І там найгірше чути Харків. Випробовано було

кільки апаратів. Перевозили їх в різні пункти міста, але чути дуже зле. Часом на якихось пів-години чути добре, навіть голоси оскаржених та адвокатів можна пізнати, іноді навіть зітхання почути, але потім знову починається какофонія.

Пояснюється це, по-перше, тим, що в Харькові надає станція, довжина хвилі якої дуже мало відрізняється від довжини хвилі ще трьох станцій в Європі, в наслідок чого увесь час вриваються звуки різних промов та співів, що надаються з тих станцій.

А по-друге, без сумніву, маємо тут до діла з навмисними махінаціями самих організаторів процесу. Коли тільки те, що говорить в суді, їм не на руку, моментально все обривається і перстає бути чутним. В Харькові цього пильнують.

Слід взагалі зазначити, що все добре, що кажуть підсудні, дуже зле чути, а все зле — чути прекрасно. Очевидно, й тут відповідні комбінації на місці.

Одмічає й «Діло», що й у Львові, теж чути вдається вряди-годи випадком. В ч. 6 з 19. III знаходимо таку звістку: «в суботу було чрти' у Львові в радіо уривками зізнання де-яких обвинувачених в харьківському процесі». А в ч. 63 з 21. III пишеться: «дня 16 березня пополудні де-яким нашим аматорам удалося почути фрагменти зізнань Володимира Чехівського».

Отже з радіо нічого не виходить.

Зостається друге джерело — совітська преса. Та по-перше, доходить вона до нас з запізненням і нерегулярно, і де-які числа пропадають. А далі, це джерело — надто вже непевне. Все, що подає вона з процесу препаровано спеціальними майстрами з спеціальною метою: скомпромітувати український рух. Отже, правдивої картини того, що діється, і того, що говорить, шкода там і шукати. Все розглядається через певні окуляри. Звичайно текстурально наводяться лише запитання та зауваження прокурорів і суддів, іноді оборонців; слова ж обвинувачених лише переказуються, або відповіді збуваються заміткою — не знаю, не пам'ятаю, так, мовчанка.

Іноді запитання й відповіді впрост викидаються. Так «Прол. Правда» ч. 60 з 14 березня пише: «Далі обвинуваченому поставили кілька запитань підсудні Отаманівський, Ганцов, Чехівський Володимир і Холодчий».

Але наведено тільки одне запитання і відповідь на нього — Холодного. Ні решти запитань, ані відповідей — нема.

Тут, до речі, слід застерегти земляків наших проти звісток, що з'являються в російській еміграційній пресі, яка охоче бере з совітських газет усе, що на її думку може скомпромітувати українські виявольні змагання, з особливим смаком переповідаючи брудні наклепи та лайки.

Отже, з совітської преси можна взяти лише строго фактичний матеріал, як це робимо в цьому числі, та хіба ще які деталі; решту ж доводиться одкинути.

Адже звідки все до нас доходить викривлене в кривому люстрі

потрійному — провокації ГПУ, окупаційної «юстиції» та большевицької преси.

Правди чистої довідатися звідти ми не можемо, розносити брехні і наклепи червоних катів — не хочемо.

Тому й далі, зазначивши раз нашу принципову позицію («Тризуб» ч. 11-219 з 16. III), подаватимемо лише стисло фактичний перебіг процесу.

Засідання Дорадчого Комітету при Високому Комісарі Ліґи Націй та українська еміграція.

(Лист із Женеві).

17 березня відбулися чергові збори Дорадчого Комітету, складеного, як відомо, з представників емігрантських організацій та різних міжнародних благодійних установ.

Українські організації були представлені панією Ганною Келлер-Чикаленко (мандат Українського Допомогового Комітету в Румунії), п. О. Шульгиним (мандат УЦК у Польщі), п. М. Шумицьким (Генеральна Рада у Франції).

На порядку денному стояло питання про прийняття двох нових українських організацій: Спілки Інвалідів в Польщі та Українського «Об'єднання» в Празі. Всі кандидатури обмірковуються наперед в спеціальній комісії, складеній з трьох нейтральних членів Комітету. Отже ця комісія запропонувала прийняти Спілку Інвалідів, підкреслюючи, що остання вже брала участь в міжнародних конгресах інвалідів та що вона репрезентує певні категорії біженців, які мають свої специфічні інтереси. Одначе при обміркованню цієї кандидатури в самому комітеті, п. Вітте, представник б. російського Червоного Хреста, поставив питання, якими явно сподівався провалити кандидатуру. Він саме запитав: 1) скільки є членів в Спілці, 2) чи є у неї інші філії, крім Каліша, 3) який є бюджет Спілки. Голова Комісії п. Менензі дав де-які пояснення, які були доповнені п. Шульгиним. Одповівши на перші два запитання, останній зауважив, що досі ніхто не цікавився бюджетом тих товариств, які приймаються до Комітету. «Очевидно, п. Вітте думає цим питанням поставити під сумнів життєздатність організації, припускаючи, що вона свого бюджету не має». — «Я не знаю точно бюджету цієї організації, але можу тільки сказати, що організація українських інвалідів у Франції купила собі терен під Парижем і думає вже про будівлю там дома для інвалідів. Пан Вітте, певно, сам знає, як тяжко зібрати гроші серед еміґрації; отже те, що ці гроші зібрано, найкраще доводить життєздатність і корисність цієї організації». Пан Вітте задовольнився поясненням, і Спілку Інвалідів було прийнято без жадних заперечень.

Що-до «Об'єднання», то комісія заявила, що не має всіх даних, щоб пропонувати цю кандидатуру. Після пояснень українських делегатів, їм було запропоновано подати додаткові відомості для слідуячої сесії Комітету.

Доклад фінансової Комісії з'ясував, що фонди Комісаріату за останній рік значно зросли. У зв'язку з цим російськими делегатами порушено було питання, щоб легше видавалися позики ріжним біженським організаціям. До цього побажання приєдналися і українські делегати і де-які представники нейтральних благодійних установ. Представник Комісаріату п.

Джонсон звернув одначе увагу на те, що дуже эле повертають біженці свої борги (поки що повернуто не більше 30 відс.).

Фонд Комісаріату складається, як відомо, з вкладів (позичкових) окремих держав і з прибутків з марок, що ставляться на нансеновські паспорти. У зв'язку з цим проф. Шульгин заявив, що на жаль всупереч проханням Комісаріату дбати про поширення нансеновських паспортів, українці цього зробити не можуть. Навпаки, в Польщі і в Чехословаччині, де саме вводяться нансеновські папсортти і де українців є найбільше, українська еміграція вирішила їх бойкотувати доти, поки там будуть трактувати українців як росіян.

Комісія шкільна теж зробила свій доклад, хоч і зазначила, що досі вона не має всіх потрібних даних що-до біженських дітей в різних країнах. Тут єсть частка вини її де-яких наших організацій. Пан Шумицький, який сам є від українців членом цієї комісії, в довгій промові настоював, щоб не дивлючися на те, що зібрані ще не всі дані, вже тепер була підготована відозва від Ліги Націй з закликом до пожертв на шкільну справу. Пан Рубінштейн рішуче заперечив п. Шумицькому, але заступник високого Комісара п. Джонсон заявив, що він застерігає за собою право підготувати відозву як найскорше. Український делегат цією заявою задовольнився.

Цілу низку питань, як завжди, порушують вірменські делегати. Серед цих питань найголовніше: прийняття під опіку Ліги Націй нових біженців-вірменів з Туреччини. Річ в тому, що у Ліги Націй були постанови ступнево ліквідувати біженецьку справу і нових біженців під свою протекцію не приймати. Російські організації так само роздали мемуар, в якому звертають увагу на нових біженців з Росії. В цій справі забрав голос проф. Шульгин, підкреслюючи, що цій своїй заяві він надає особливе значіння.

— «Скільки б рішень не приймали високі установи Ліги Націй, що-до ліквідації допомоги еміграції, не постанови та юридичні норми, а життя скаже своє останнє слово. Я маю в руках телеграму Голови Українського Центрального Комітету у Польщі — п. Ковальського, який повідомляє мене, що Філії Комітету, які знаходяться в східних частинах Польщі, увійшли в контакт з новими біженцями з совітської України. Згідно цієї телеграмі до цього часу перейшло з совітської України 509 чол., 360 жінок, дітей молодшого віку 518, старшого — 99. Голова Центрального Комітету разом з тим повідомляє мене, що він вже звернувся до представника Високого Комісаріату в Польщі п. Галаті з проханням взяти цих нещасних під протекторат Ліги Націй. Я знаю, що висловлюється побоювання, що біженців цих буде знов величезна кількість. На жаль, я мушу відкинути ці побоювання: по совітських кордонах стоять відділи червоної армії і пильно стежать, щоб ці нещасні не могли перебратися за кордон. Ті, що пройшли, десять разів ризикували бути розстріляними. І коли все ж вони врятувалися, то елементарна гуманність вимагає того, щоб Ліга Націй прийшла їм на допомогу».

Пан Пашаліян (вірменин) вносить резолюцію, яка пропонує Лізі Націй взяти під свій протекторат нових біженців з Туреччини і з Росії. Українські делегати негайно ж внесли поправку: з Туреччини і з Совітського Союзу. Коли ця поправка не буде прийнята, вони пропонують іншу: перерахувати всі країни, з яких приходять біженці, а саме: Росія, Біла Русь, Україна, Кавказ і т. д. Пан Пашаліян негайно приймає першу поправку, а росіяне іронічно здвигают плечима, але не заперечують.

Взагалі тон росіян значно змінився: раніше вони на всіх засіданнях Комітету страшенно запобігали перед заступником Високого Комісара п. Джонсоном, тепер же виступали з різними критичними увагами проти технічної роботи Комісаріату і при виборі голови зборів Комітету обрали не п. Джонсона, який звичайно головував і, до речі сказати, з великим тактом, а людину, правда нейтральну, але мало поінформовану в справах (Люціана Вульфа). Звертає на себе увагу і замітка «Посл. Новостей» перед засіданням Комітету, де говорить на адресу «керівників» останнього, що не допустимо таке поширення кількості українських делегатів («іх

скоро буде більше як вірменських»), які, на думку росіян, хочать використати чисто гуманітарну установу для пропаганди незалежності України. Коли це їх щира думка, то можемо тільки сказати: яка наївність! Невже вони не бачать, що українці для своєї політичної пропаганди мають досить інших, далеко відповідніших для того теренів. Невже не розуміють вони, що і українцям, які їм самим, ходить тут про дуже практичні життєві емігрантські питання. А коли все ж доводиться українським представникам порушувати і питання принципів, то винні самі ж росіяне або вірмени, які роблять внески, в котрих нехтують саме існування України. Ніхто не хоче творити тут терену для пропаганди, але гідність національна примушує не вибачатися, а гостро реагувати, коли вам же наступають на ногу.

До речі те, що можна подарувати росіянам, — вони ж з нами борються, того ніяк не можна вибачити вірменам. В своєму необмеженому стремлінню бути угодними росіянам, планове Пашаліян забувають про елементарну солідарність, яка б мусіла існувати по-між поневоленими націями.

Основне питання — визнання українців окремою групою емігрантів, справа Нансеновських паспортів і заміни в них для нас слова «російського походження» на «українське» — все це питання давно перенесено українськими делегатами за межі Дорадчого Комітету. А боротьба за наше основне право повстала, як відомо, спершу в Раді Ліги Націй, далі в Міждержавній Комісії для біженців і нарешті перейшла в ширші дипломатичні кола. Але про це складне питання, про стадію нашої боротьби за наше національне ім'я — другим разом.

Женець.

З життя й політики.

— Упрощення совітського життя. — ІПУ і адміністративне «усмотреніє» як основні методи керування. — Зріст хаосу в промисловості. — Відступ Сталіна.

С очевидним, що знання совітської буденщини, знання тих умов, в яких проходить життя совітської України, вимагається інтересами тої боротьби й праці, до якої зобов'язують нас наші завдання і сучасний момент. Провадження боротьби вимагає докладного знайомства з її теренами. Отже до подій на цьому терені ми й вдаємося.

Коли спостерігати совітське життя навіть на підставі тих завідомо неповних і тенденційних відомостей, які дає совітська преса, не можуть не кинутися у вічі ті колосальні зміни, що відбулися там на протязі останніх місяців. Раніше, слідуючи за совітським життям, можна було помітити наявність у його керівників певного плану, певної системи перебудови, розрахованої на всі галузі державного життя. Хай цей план виконувався, дуже недосконало, хай він був утопічним, хай здійснення його раз-у-раз перебивано всякими черговими ударними кампаніями — наявність його, наявність певної системи все таки відчувалася. Були заходи, була праця, розрахована на всі галузі державного життя. Були тенденції рахуватися з тими постановами і з тими розпорядженнями, які керуючі чинники видали, принаймні тенденція пам'ятати про них. Чим далі, тим більше такого роду відносини стають відносинами з часів plusquamperfectum'a. Являємося ми свідками все далі йдучого упрощення совітського життя. Одоходять на задній план, здійснюються з порядку денного справи, які визнавалися раніше нагальними, вимагаючими негайного вирішення. Забувають про необхідність нормального функціонування тих установ, які раніше вважалися

Неминучою і необхідною частиною совітського апарату. Ціле совітське життя, всі зусилля його керівників концентруються тепер лише коло господарських проблем — переведення колективізації на селі і здійснення промфінплану в промисловості. Про все друге забувається. На інше не вистачає ні людей, ні сил. Мали, згідно з совітським таки законодавством, відбулися перевибори сільських совітів на початкові цього року, було їх навіть призначено, проте вони не відбулися й досі. Винесено цілу низку резолюцій про поширення і розвиток самокритики, яка визнавалася одним з основних засобів для зкріплення совітської влади, на переведення самокритики не так давно звертали велику вагу, — тепер в цій справі не можна знайти в совітській пресі ні одного рядка. Знята з порядку денного українізація, та й як про неї говорити тепер, коли для переведення колективізації надсилають все нові й нові сотні й тисячі робітників з Москвщини. Завмірає академічна праця в совітських вищих школах, бо переведено мобілізацію тисяч студентів для колгоспів, для потреб промисловості. Навіть чистка партії, навіть чистка совітських установ, яким перед кількома місяцями надавалася така колосальна вага, тепер перебувають десь у далекого закутку, не спиняючи на собі більшої уваги. Совітське життя все далі упрощується, стає таким, яким воно буває під час війни.

Складні плани і заходи, які раніше пробувала переводити в життя совітська влада, тепер заступлені з одного боку так милим російському серцеві «адміністративним усмотренієм», з другого боку — до maximum'а збільшеною діяльністю ППУ. Як ніколи раніше, поширилися тепер на УССР система доган окремим партійним і совітським установам, система усунення з посад всіх тих, які не виконують поставлених планом завдань. В кожному числі совітської газети можна знайти кілька повідомлень такого роду, а очевидно попадають до преси далеко не всі подібні випадки. Система «адміністративного усмотренія» набрала розмірів досі незаних. Поруч з тим працює і ППУ. З результатів її праці, які в своїй більшій частині лишаються од нас захованими, треба одмітити нову, закросну на широкий масштаб акцію проти «шкідництва», про яку оповідав Риков на зібранні інженерів і наукових працівників в Москві для того, очевидно, щоб укріпити їх у відданості совітській владі. З цього доповіді виявляється, що на Україні переведено арешти цілої низки осіб, які займали чільне становище в совітському апараті. По-між іншими арештовані: член Наркомзему України Резимов, член президії і керівник сільсько-господарської секції українського Держплану проф. Маньківський, член правління товариства насінництва та агр. Діболь, заступник голови правління товариства насінництва Малаки, працівник київської с.-г. досвідної станції Машкович («Ком». ч. 51 з 21. II), проф. Харківського сільсько-господарського інституту Гурський, Колесників, Марченко й Шустов («Ком». ч. 58 з 24. II). В результаті всіх цих заходів серед совітських представників утворюються настрої, які назвати інакше як паничними — трудно. Люде йдуть на все, щоб вдержатися на поверхні, щоб врятувати. У Києві відбулися збори інженерів спілки будівельників разом з ударними бригадами і робітничим активом. Ці збори не тільки винесли традиційну резолюцію з протестом проти шкідництва, але окремі групи працівників, які були присутні на них, відмовилися від вихідних днів, встановили для себе робочий день з 8 год. ранку до 12 год. ночі, знизили собі розцінки на 15-20 відс. («Ком». ч. 52 з 22. II). В таких умовах і в такій атмосфері відбувається «творча праця переповнених ентузіазмом пролетарських мас» над виконанням п'ятилітки.

А проте не зважаючи й на весь розців «адміністративного усмотренія» і на всі старання ППУ на господарському фронті продовжує панувати все те саме безладдя, все те виразне неполадження намічених завдань п'ятилітки. З сучасної господарської плутанини наводимо дві характеристичні ілюстрації. «Комуніст» ч. 62 з 4. III. під великим заголовком «Металургійні заводи України в лютому поліпшили свою роботу» сповіщає: найбіль-

ший на Україні завод імені Петровського — «дійшов ніби сталого виконання завдань в витопу чавуна», «найкраще, як і перше, виконує завдання Сталінський завод», «завод ім. Дзержинського в лютому завдання ві сталі й вальцювання перевиконав». Так писав «Комуніст», забувши очевидно цілком про те, що подавав він перед двома тижнями. В тому самому «Комуністі» ч. 53 з 23. Й надруковано телеграму власного кореспондента з Москви, в якій повідомляється, що робітники московського заводу «Красний Профінтерн» звернулися до українських заводів ім. Петровського, ім. Дзержинського та до Сталінського, себ-то до заводів, продукційні успіхи яких так рекламуються, з листом — «ми, робітники машинно-складального цеху заводу «Красний Профінтерн», — говориться в цьому листі, — виробляємо продукцію з вашого металу. На великий жаль, ваші заготівлі аж ніяк непридатні, бо мають 40 в і д с. б р а к у. Наш цех завалений браком з вини ваших заводів».

Такою отже ціною досягаються ті продукційні успіхи, якими тішиться «Комуніст». Друга ілюстрація з обсягу пануючого тепер хаосу, яку хочемо подати, відноситься до кам'яновугільної промисловости. В кам'яновугільній промисловості має місце колосальна плінність робітничого складу, яка стоїть в зв'язку з несприятливими житловими і продовольчими умовами в Донбасі: відчувається oprіч того брак робітників певних категорій. Для того, щоб зарадити лихові большевицька влада не знайшла нічого кращого, як перевести мобілізацію комсомольців і одправити їх в Донбас. Нотуємо ті факти, які мали місце в зв'язку з переведенням цієї мобілізації. «По-перше сама мобілізація, не зважаючи на рішучу вимогу пленуму ЦК та ЦК комсомолу, не була організована, як слід. Вона в низці округ пішла самопливом (Київ). Були випадки, коли не знали, кого мобілізувати, й посилали до копалень хворих, малосилних, і Гуманський комсомол надіслав до Донбасу шістьох жінок, а серед них і вагітних... Мобілізували кваліфікованих робітників, потрібних самим заводам (Дніпропетровське, Харків, Київ, Запоріжжя, Одеса)... Що-до зустрічі і використання мобілізованих комсомольців, то в цій справі готування громадської думки робітників майже не було. У наслідок ми мали цілу низку недозволених фактів, які межували зі знущанням. Наприклад, на копальнях «Свобода» та «Софіївка» прибулі комсомольці голодували по два-три дні. В Лисичанській рудоуправі, в копальнях Баркова, Бойкова, в Надіївці, в «Червоному Проміні» прибулим на «приміщення дали холодні хліви». Поруч з тим були й «ухили» в другий бік. «На копальні ч. 9 в Сніженянці, щоб розмістити прибулих місцеві голово-теси виселили на вулицю 40 робітників.» Тепер факти з обсягу використання комсомольців. «Є чимало випадків, коли мобілізованих комсомольців використовували на яку трапляється роботу. Наприклад на «Паркомуні» всіх 35 комсомольців послали чистити сніг, кіньський двір, та ще за водоводів; на копальні «Свобода» послали до асенізаційного обозу, на «Софіївці» розвантажувати склади то-що. На Сніжнлянці № 16 навпаки, без жадного ознайомлення негайно послали мобілізованих до вибою, на роботу. На частині копалень Лисичанської рудоуправи прибулих 12 день не ставили на жадну роботу». В результаті такої блискучої організації справи в сфері ж дні з 4.807 чоловік дезертувало 448, або 9,3 відс. Частина цих дезертирів кидала комсомольські квитки, кажучи: «Куди завгодно, тільки не до шахти». Здебільшого ці дезертири забиралися з шахт вночі, не взявши навіть розрахунків («Ком». ч. 54 з 24. II). Й при такій організації справи, організації, яка нерозривно зв'язана з пануючими тепер методами часів військового комунізму, большевики думають, що їм вдасться досягнути ті господарські цілі, які вони собі ставлять.

* * *

Здається вся безнадійність починає відчуватися і самими большевиками. Як грім серед ясного неба, на тлі оптимістичних заяв совітської преси з'явилася в усіх совітських газетах 1,2,3 березня стаття Сталіна «Запоморення від успіхів», присвячена колективізації сільського господарства. Слідом з цим європейська преса 15. і 16 березня надрукувала передану со-

вітською телеграфічною агенцією постанову ЦК компартії. Думки, що лежать в основі статті Сталіна і постанови ЦК тожонні. Рекомендується не захоплюватися успіхами колективізації, а тому не форсувати її примусовими способами, звертаючи головну увагу на господарське налагодження вже існуючих колгоспів. Зазначається неерациональність заведення в теперішніх умовах в ширших розмірах с.-г. комун і, як більш бажана форма колгоспу, на разі рекомендується с.-г. артілі. Встановлюється обмеження усупільнення худоби лише на робочу худобу. Вважається можливим допускати на певних умовах до колгоспів куркульів, на певних умовах визнається можливим існування вільного торгу. Нарешті вважається можливим ослабити кампанію по ліквідації церков.

Все це означає серйозну зміну в теперішній господарській політиці большевиків. До обговорення її в зв'язку з тим, як вона буде переводитися на практиці, нам очевидно не доведеться вернутися. **В. С.**

3 міжнародного життя.

— Хрестовий похід Ганді. — Повітряний конфлікт.

У довгій серії гострих проблем, що стоять перед британським робітничим кабінетом, може найтруднішою стала проблема англійського панування в Індії. Вона була трудною для всякої влади, але для робітничої обернулася гострим своїм кінцем, бо ставить перед нею дилему, що теоретично вирішується нею позитивно, а практично приводить до дуже небагативних наслідків.

Про ту проблему наводилося свого часу на цьому місці. Як відомо, після великої війни британський уряд, шануючи заслуги Індії перед метрополією — з одного боку, а з другого — зважаючи на посилення в ній активного національного руху, встановив там парламент з дорадними функціями та приобіцяв через певний час подбати про поширення прав того парламенту, аби шляхом повільної еволюції країна дійшла до стадії справжнього парламентського ладу на англійський зразок. Для дослідів та вивчення зв'язаних з тим складних питань організовано було спеціальну комісію в складі представників, вибраних із членів Лондонського парламенту, що належали до всіх трьох англійських партій. Комісія для праці виїхала до Індії, працювала там біля двох років і зараз, повернувшись до Лондону, обробляє зібрані матеріали та зводить їх до купи, аби потім представити свою думку на парламентській присуд.

Зазначена комісія складалася з англійців, бо в лондонському парламенті на той час був лише один індус та й той належав до комуністичної партії і до нового парламенту на виборах минулого року вже не попав. З той причини індуси одмовилися від співпраці з комісією, а рік тому на національному конгресі прийняли резолюцію, з якою звернулися до британського уряду, вимагаючи, аби до 31 грудня 1931 року Індія дістала права усіх британських домінійонів, загрожуючи, що інакше вони на тому не спиняться і будуть вимагати й боротися уже за повне відокремлення від Британської імперії.

Реагувати на цю заяву довелося вже не консерваторам, що з їх ініціативи було встановлено названу комісію, а робітничому урядові Мак-Дональда. Голова англійської влади рішуче пішов на зустріч індуським вимогам, цілком не зважаючи навіть на британські традиції що-до таких випадків. Не дочекавшись кінця праці згаданої вище парламентської комісії, не попередивши парламенту, Мак-Дональд через віце-короля Індії проголосив про те, що Індія стане домінійоном. Мабуть він тим хотів паралізувати заходи лівого крила індуських націоналістів, які, підбадьорені

тим, що в Англії настала пора робітничої влади, використовували момент для посилення своїх впливів на маси з метою добиватися повної незалежності Індії.

Маневр Мак-Дональда успіху не мав. На конгресі в Тагорі тіве крило опанувало настроями індуських націоналістів, і вони не тільки не звернули уваги на заяву віце-короля, але й відкинули представлену їм пропозицію голови англійської влади вислати до Лондону делегатів, аби там разом з англійськими парламентаріями, на рівних правах продискутувати справу та договоритися про майбутню долю Індії та її політичний лад.

Лагорський конгрес прийняв резолюцію — про незалежність Індії, але не встановив тих методів, якими треба того досягнути, бо в складі його були майже рівні кількістю дві групи: одна з Негру на чолі, що агітувала за активні революційні методи, друга, — на чолі якої стояв Ганді, що схилялася до методів пасивного порядку. Після довгих дискусій перемога дісталася Ганді, якому конгрес надав диктаторські права що-до проводу над цілим національним рухом в Індії.

Ганді одкинув активний метод, а спинився на своєму улюбленому методі пасивної революції. Метод складається з того, щоб уникати яких-будь розривів чи сутичок з англійськими урядовцями або військом. Замість того населення Індії має триматися пасивно, але рішуче одмовляючися від якої будь співпраці з англійцями: не платити податків, не звертатися ні з чим до англійського суду, ні до англійської адміністрації; вийти з війська, з усіх англійських установ, не купувати нічого в англійських фірм, ні взагалі якого-небудь англійського краму і т. п. Ганді один раз зробив був уже таку спробу, — це було десять літ тому, коли він кинув був такі гасла в країну. Тоді його спроба потерпіла факто: в Індії почалися розрухи, і він опублікував маніфест, де зрікся своєї спроби пасивної революції, вважаючи її непідготованою, а тому й несвочасною.

Тепер він її робить вдруге. Логічно, здається, начеб-то він має рацію. В Індії за 350 мільйонів населення, а англійців у країні може якихось 100 тисяч, що до них можна додати 60.000 англійських війська та біля 400.000 тубільного, вірного британській владі. Коли б усі індуси виїшли з урядової служби, з судів, адміністрації, з армії, з залізниць, муніципалітетів і т. п., коли б усі ще до того перестали платити податки та слухати англійську владу, — то звичайно англійцям та їхнім військам довелося б лише зробити одно — піти собі додому, залишивши Індію власній її волі.

Так говорить логіка, але факти говорять про щось інше. Навряд чи Ганді може сподіватися на підтримку не тільки цілого населення Індії, але й скільки будь великої частини його. Правда 50.000 його прихильників начеб-то приобіцялися все зробити для успіху справи, покласти її життя. Але чи ж підуть за ними оті сотні мільйонів. Бо-ж населення Індії, як відомо, надзвичайно різноманітне в національному, релігійному, соціальному та становому відношенню. І далеко не для всіх в Індії британська влада являється ненависною, тягарем чи перешкодою.

По-перше, Індія не однородна що-до своїх державних прав. Третина цілої країни та п'ята частина цілого населення країни мають своїх власних численних королів, — званих магарадж, що не входять до складу англійських колоній, а являються англійськими васалами, зостаючися правними монархами на своїх територіях. Ці королі в рішучий спосіб виступають проти вимог національного конгресу. Далі, в Індії змішано з індусами живе майже 70 мільйонів магометан, активних і вояцьких, ворожих індусам, бо були колись вони панами над ними, а також і тому, що вважають їх «поганями, що поклоняються корові». Потім, серед самого індуського населення єсть каста так званих паріїв, викинутих індусами по-за межі людського єднання, а в тім їх також не менше за 70 мільйонів, і англійська влада, по-перше за всю їх історію, поставилася до них, як до людей, бо визнає їх рівноправними з усіма іншими місцевими громадянами, а як поставиться незалежна до них Індія — справа ще неясна й дуже підозріла. Більше від того, в інтелігентських колах індусів націоналісти не мають однодушної підтримки. Одночасно з лагорським конгресом скликаний був і конгрес

індуських лібералів, і конгрес той постановив, в одміну від націоналістів, з Англією не рвати, а вимагати од неї лише прав британського домініюна. Під знаком запитання зостається сільські широкі маси, на допомогу яких Ганді покладає всі свої надії. Десять літ тому вони ті надії зрадили, — чи досить було тих літ, щоб ті заодсталі примітивні азійські маси дійшли до того високого рівня, на якому їх хоче бачити національний лідер Ганді?

В час, коли пишуться ці рядки, Ганді почав свій хрестовий похід проти англійської влади в Індії. В супроводі своїх прихильників, босими ногами, голий до пояса з непокритою головою, цей новий індуський святий з англійською університетською освітою, іде від села до села, проповідуючи свої тези пасивної революції. За ним, охороняючи порядок на дорогах і в селах, слідом іде тубільний полк походом під команду англійського полковника. Згідно британській традиції вони ні в чому не перешкоджають Ганді, бо він англійський громадянин, а тому й має право вільного слова.

Ближчою метою Ганді являється морський беріг, де він хоче організувати добуття соли, аби населення не потребувало купувати її з магазинів Індійської монополії. Чим все те скінчиться, вваже ближчий час.

У Португалії стався перший правний міжнародний повітряний конфлікт. Сталося це так. За останній час авіаційна справа досягла такого грандіозного розвитку, що зараз уже вийшла із меж фантазії і стає на реальний шлях можливість повітряної комунікації Європи з Північною і Південною Америкою через Атлантичний океан. Але при тому виявилось, що, принаймні на довгий час, для такої комунікації потрібні певні пункти в океанах, аби аероплани могли спинятися, спочиваючи та набираючи там свого палива. Такими пунктами природно являються острови Азорські та острови Зеленого Миса, — перші для подорожі до Північної Америки, другі — до Південної. Ті острови належать Португалії, яка й передала всі «повітряні» на них права французькому авіаційному товариству «Аеропосталь», яке працює для того в спілці з аналогічним португальським товариством «Спела». Сталося це під формою встановлення монопольного права цих товариств «літати над територією Португалії та португальських колоній». Таким чином виходить, що Франція — бо ж вказано вище повітряне товариство дістає, як то являється правилом в усіх державах, державну субсидію, — здобуває до своїх рук шлу майбутню океанську повітряну комунікацію. А в тім не одна ця держава дбас про океанську повітряну дорогу, до того виявили охоту з одного боку Сполучені Штати Північної Америки, з другого — Німеччина. Особливо того домагалися Сполучені Штати, бо ж вони вже заходами владеного Ліндберга, встигли встановити авіаційні лінії в усіх південних американських республіках, а для зв'язку цілого американського континенту їм потрібна була ще й дорога — Південна Америка — Португалія.

Французька ініціатива викликала тому їх протест, який і був переданий португальському урядові американським та німецьким послами. Протест той не має добрих для них наслідків, монополія зосталася за вказаними вище повітряними товариствами, тоб-то за Францією. Але в теоретиків міжнародного права виникло вже питання, чи може держава кому-будь надавати такі монопольні права, чи не мусять повітряні шляхи належати всім так само, як всім належать шляхи морські та океанські? Лізі Націй, рано чи пізніше, доведеться розв'язати це питання. **Observer.**

ПОПРАВКА

Попереднє число помилково помічене 12 (223) треба читати: 12 (220).

Хроніка.

3 Великої України

— В Академії Наук. — Останнім часом реорганізовано комісії I відділу Академії. Утворено нову комісію для дослідів з історії близького Сходу, а візантологічну комісію зовсім скасовано. На чолі нової комісії стоїть акад. А. Кримський. («Пр. Пр.» ч. 62 з 16. III).

— Святкування десятилітнього ювілею ВУАН перенесено на місяць вересень с. р. («Пр. Пр.» ч. 59 з 12. III).

— Закладини пам'ятника Т. Шевченка в Харькові. 10 березня відбулися в Харькові закладини пам'ятника Т. Шевченкові на майдані Тевелева. («Ком». ч. 69 з 11. III).

— Шевченківська виставка. В будинку-музеї Т. Шевченка на час Шевченкових свят одкрито виставу видань «Кобзаря», починаючи з 1840 року, та виставку власноручних автографів Т. Шевченка, як рівно ж фотографічних копій з автографів, що переховуються по різних музеях. («Пр. Пр.» ч. 58 з 11. III).

— «С В У» та совітські наукові установи. Пленум науково-дослідної катедри теоретичної медицини ухвалив виключити із складу членів катедри Черняхівського, Підгасцького та Удовенка за причасність

до справи «С В У» («Ком». ч. 72 з 14. III).

— Президія Білоруської Академії Наук ухвалила вимагати найсуровішої кари для керівників «С В У». («Ком». ч. 69 з 11. III).

— Ще комуністів на село. Київською міськрадою відряджено 250 депутатів для роботи на селах Київщини та в інших округах («Ком». ч. 69 з 11. III)

• — Р о с т р і л и. Могилів-Подільський окрсуд засудив до розстрілу 6 чоловік та багатьох на різні терміни до в'язниці за участь у нападах протягом року в районі Могилівської округи та Шпиківського району, Тульчинської округи («Ком». ч. 72 з 14. III)

— Гуманський окрсуд засудив селян Хмельницького та Бомку з с. Янківки Бутського району до розстрілу за вбивство комсомольця і селянина Кукліча («Ком». ч. 69 з 11. III).

— Селянський терор — У с. Іванівці, Краснолуцького району на Луганщині підпалено комору з насінням для весняного засіву в колхозі. («Пр. Пр.» ч. 58 з 11. III).

— Село Цебриково на Одещині підпалено було з 4-х кінців тими селянами, що у них було забрано майно для колгоспів («Ком». ч. 72 з 14. III).

— Українізація. Окружну харьківську газету «Харьківський Пролетарій» українізо-

вано з дня 12 березня с. р. («Пр. Пр.» ч. 59 з 12. III).

— Лікарня завалилася. Стан будинків, які за большевиків не ремонтуються, можна уявити собі з того факту, що стеля в 1-ій робітничій лікарні в Харкові завалилася. Лікарню закрито. («Ком». ч. 68. з 10. III).

— Брак паротягів.. Київські ремонтні майстерні замість 24 випустили з ремонту лише 16 паротягів. Для нормальної роботи залізниць не вистачає машин. («Пр. Пр.» ч. 57 з 9. III).

З Укр. життя

— Недуга проф. П. Холодного. Відомий наш артист-маляр проф. П. Холодний поважно занедужав і лежить прикутий до постелі вже місяць. Проф. Холодного доглядають д-р Панчишин і д-р Дзерович. («Діло» ч. 60 з 18. III). В додаток до цієї звістки «Діла» зазначаємо, що стан здоров'я проф. П. Холодного, який непокоїть усіх його друзів, вимагає санаторного лікування, зв'язаного з великими видатками.

— Виставка українських килимів у Львові. Спілка «Гуцульське мистецтво» в Косові упорядила у Львові виставку килимів, крайок і вишивок. Виставлені килими мають почасти взірці народні, а почасти взірці наших відомих малярів. Роберта Лісовського та ин. Мистецький осередок в наших горах засновано емігрантом з Великої України М. П. Куриленком у 1922 р. З того часу підприємство невпинно розвивається. Розвиток свій спілка завдячує найбільше композиції рисунків, що береться з щиро гуцульських мотивів («Час» ч. 431 з 19. III).

— Виставка Василя Крижанівського. У Львові впоряджено посмертну виставку картин, рисунків, графіків, декоративних проєктів покійного Василя Крижанівського.

На виставці зібрано 208 творів мистця. Смерть у молодому віці позбавила українське мистецтво визначної сили, яка встигла проте залишити поважний слід в артистичному доробку Галицької землі («Діло» ч. 59 з 16. III).

— Виставка слов'янського ex-libris'у. Дня 6 квітня одчиняється у Львові виставка слов'янського ex-libris'у. Ця виставка об'їздить усю Європу. Робляться заходи впорядкувати на ній український відділ. Наших артистів графіків і громадян, що мають ex-libris'и просять надіслати зразки не пізніше 1 квітня на адресу: П. Ковжун, Львів, Вроновська 20. («Діло» ч. 62 з 20 III).

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— Щедрий дар Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі. Пані Бонен, вдова покійного міністра Шарля Бонена, бувшого французького посла в Персії, вірного й давнього приятеля України, передала в дар Бібліотеці більше, як 2.000 примірників книжок і журналів, серед яких багато дуже цінних і цінкових видань. Збірка ця тепер упорядковується, і докладні відомості про неї подано буде в найближчому числі.

Особливо приємно відмітити, що цей такий цінний дар прийшов од чужинця, що розуміє вагу української культурної установи в Парижі.

— В Генеральній Раді Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції. 20 березня с. р. відбула Генеральна Рада своє по-зачергове засідання. Було заслухано звіт заступника Голови Ген. Ради і секретаря про їхню поїздку до Громади в Даморі, інформації секретаря про збори Студентської Громади у Парижі 15. III. з представниками інших українських

організації Парижу в справі заснування Допомогового Комітету для студентів, прохання Громади в Шато-де-ля-Форе про направлення до них безробітних українців, повідомлення «Просвіти» у Дюжоні про відбуття Шевченківського свята, повідомлення про закладення в Греноблі та в деп. Кот-д'Ор гуртків.

Довший час Ген. Рада спинилася над докладом Голови п. Шумицького про засідання Дорадчого Комітету Високого Комісара Ліги Націй у Женеві 17. III, на якому п. Шумицький репрезентував Союз. Доклад цей зводиться до наступного: Українська делегація на цьому засіданні складалася з проф. О. Шульгина, М. Шумицького та пані Келерової-Чикаленко. До Дорадчого Комітету прийнято шесту українську організацію — Союз Укр. Інвалідів в Польщі. Кандидатуру Укр. Об'єднання в ЧСР одкладено. Дуже цікавим був доклад фінансової комісії Дорадчого Комітету, в якій українських представників немає. З нього виявилось, що росіяне, вірмени й жиди широко користувалися на всілякі цілі фондами Високого Комісара, тоді як українці не одержали нічого. Українські представники з цього приводу винесли рішуче побажання справедливого розподілення фондів. Конечна потреба під час перевиборів членів фінансової комісії восени провести до неї одного з українців.

В справі допомоги дітям шкільного віку виявилось, що на 400 розісланих анкет одержано лише відповідь від 135 організацій. З 260 чисто біженецьких організацій дало відповідь лише 86, в тім числі: російських — 69, українських — 12, вірменських — 3, і жидівських 2. З українських організацій з анкетною запізнівся УЦК в Польщі. В наслідок цього Дорадчий Комітет віддав шкільну справу до травня місяця, але щоби не пропустити часу для організації допомоги, вирішив прохати високого Комісара Ліги Націй випустити спеціальну відозву для збирання пожертв на цю мету, а крім того надав шкільній комісії право, минаючи Вис. Комісара,

звертатися до самої Ліги Націй в інтересах прискорення вирішення питання.

З інших питань Дорадчий Комітет виніс побажання допомоги новим біженцям-селянам з ССРСР. Ініціатива цього виходила одночасно від росіян і українців. При чому в дебатах відносно резолюції про допомогу біженцям вірмене настоювали, що біженці є з Росії, а українці — що з ССРСР. Поправку українців було прийнято.

Доклад Голови вислухано було з великою увагою, в результаті чого Генеральна Рада винесла побажання щоб українці були репрезентовані в фінансовій комісії Дорадчого Комітету Високого Комісара, щоб на засідання Дорадчого Комітету приїздили всі 5 представників українських організацій, щоб відбувалися попередні перед засіданнями Дорадчого Комітету наради українських представників і т.и. Для забезпечення важливої акції укр. еміграції в Дорадчому Комітеті Генер. Рада постановила заснувати спеціальний фонд, який має виключно витрачатися на поїздки представника Союзу до Женеві. Крім того Генер. Рада постановила звернутися до Головної Еміграційної Ради з побажанням, щоб і інші організації, які входять до Головної Ради, вжили заходів до повного фінансового і іншого гарантування представництва в Женеві.

Помимо цих справ Ген. Рада прийняла до відома відмовлення від приїзду до Франції для відчитання лекцій д-ра Д. Донцова, постановила перевести референдум серед Громад в справі часу скликання 7-го з'їзду союзу, доручила відбити 2.000 штук жетонів в пам'ять 5-тиріччя існування союзу, а також висловила побажання, щоб комісія для складення спеціальної брошури про 5-тирічне існування Союзу, яку було обрано на попередньому засіданні, прискорила свої роботи.

Між іншим на засідання Генер. Ради був запрошений перебуваючий до Парижу на постійне перебування був. Голова Ради Оден-ле-Тішської Громади, п. Хохун.

З життя військового Т-ва.

— Вінок на могилу Карла XII, короля Шведського. З приводу роковин Полтавського бою Управа Військового Т-ва, згідно бажанню членів його, вирішила покласти вінок на могилу Карла 12, короля Шведського. До цієї акції, приєдналися військові організації в Чехії та Румунії та, певно, також сприятливу відповідь буде одержано від воєнків, що перебувають в Польщі. Вінок передбачається покласти від армії УНР в вигляді пальмової гілки з національними стрічками з написом: «Новітні нащадки незабутнього Гетьмана Івани Мазепи — Карлові XII, Королеві Шведському, вірному союзникові в відвічній боротьбі з Московією. 1930. р.»

Од відповідних чинників шведського уряду вже одержано прихильну відповідь в цій справі. В залежності від збірки грошей буде вирішено справу що-до впорядження спеціальної делегації до Швеції. Т-во звертається до всіх воєнків і громадян з закликом прийти з пожертвами на цю мету.

Одночасно Управа Т-ва звернулася до полк. Порохівського, представника армії УНР в Румунії, з проханням зробити розвідку що-до міста поховання Гетьмана Івана Мазепи в Румунії та зібрати всі відомості, які збереглися про нього в архівах Румунії та на місці.

— На хуторі військового Т-ва. Минулого тижня відбулася посадка фруктових дерев на хуторі. Всього посажено: 7 яблунь, 7 груш ріжних сортів, 4 вишні, 3 абрикоси, 4 сливи, 2 горіха — разом 27 дерев. Крім цього посажено: 30 кущів порічок, агрусу та рослин декоративних: бузок та инш.

В центрі ґрунту посаджено топольо ім. Головного Отамана С. Петлюри. Далі низка дерев, що мають назвиська найбільших жертводавців, що спричинилися до утворення інвалідного фонду, та членів Т-ва: Родина Половик — вишня, пані Ру — груша,

полк. Татаруля — каштан, Мусієнко — горіх, Лісюк — тополя, Гасан — тополя, п. от. Білош — каштан, родина полк. Вишневського — платан, Рудичів — бузина та першого жертводавця і основоположця фонду Інвалідів Гаврилка — яблуня.

Управа приймає до 1-го квітня записи й пожертви на посадку тільки фруктових дерев. Ціна дерева 30 фр.

Ґрунт вже весь оброблено; сьогодні йде посадка городини. Влаштовано парник на квіти й розсадку, проведено стежки та т. и.

— Військове Т-во і студентська громада в Парижі. Студентська громада в Парижі звернулася до Військового Т-ва з проханням надіслати свого представника на громадські збори в справі допомоги студентам. Управа Т-ва командувала на ці збори сого члена п. сотника Казимирчука, з відповідними директивами, а саме Військове Т-во готове завжди допомогти укр. молоді для продовження науки. Сотн. Казимирчук увійшов в склад комісії, обібраної на зборах.

— Військове Т-во і Український Хор в Парижі. Організатор українського хору в Парижі, п. Олекса Чехівський звернувся до Управи Т-ва з проханням допомогти матеріально на організацію хору, який в першу чергу виступив в Парижі в концерті, присвяченому пам'яті Т. Шевченка. Управа Т-ва з огляду на те, що хор має завданням репрезентувати укр. мистецтво, асигнувала 300 фр., та збірає на цю мету пожертви від членів Т-ва.

— Відгук Т-ва на повінь у Франції. Управа Т-ва асигнувала 50 фр. пожертви на осіб, що постраждали від повіні. Гроші разом з іншими пожертвами передано в розпорядження Міністра Внутрішніх Справ Франції.

— Запрошення Т-ва на з'їзд старих комба-

тантів в Парижу. Управа Т-ва одержала запрошення від Federation Nationale вислати своїх делегатів на з'їзд, що відбудеться в травні в Парижі. Крім цього запропоновано нашому Т-ву відчитати реферат та бути присутніми на банкеті та взяти участь у подорожі по Франції. Управа Т-ва підготовлює відповідний реферат. З огляду на те, що з'їзд відбудеться при великій участі делегатів як французьких, так і чужоземних, Управа постановила прийняти участь в цьому з'їзді.

— І н в а л і д н и й Ф о н д .
Поступили такі пожертви: Від громади в Южині через п. Чернонога — 27 фр. Від п. Ген. Сікевича з Вінніпегу, збірка по листу: — 300 фр. Від голови Громади в Еші з Люксембургу — п. Рогозного по листу №12: Твардовський, Рогозний — по 25 фр., Потапенко, Танський, Чуб — по 15 фр., Артичук — 15, та з гром. каси 40. Разом 150 бельг. фр. Від п. Пухальського з Оден-летіша по листу № 17 — 510 фр. Від пана Пашина з Шалету по листу: Пашин, Мороз, Щербина, Бордюженко, НН., Чехівський — по 10 фр.; Свенціцький, НН, Ковжун, Будзь, Салман, Хоменко, Голубенко, Сопільник, Татаруля, Лузник, Кандиба, Долотій, Шульга, Левицький, Козлова, Бушило, Людвіг, НН, Грушецький, НН, Прикаленко, НН, Бацуца, Горяча, Миколаєнко, Костенко, Павловський — всі по 5 фр.; Захвалінський, НН, НН, Якубовський, Кириченко, Бельський, НН, — всі по 3 фр.; Гутовський — 4 фр.; НН — 2 фр.; Боренко — 4 фр. Р а з о м 232 фр.

Від п. Бакума з Крезю по листу № 16: св. Соколів, Нагорний — по 10 фр.; О. Войтюк — 15 фр.; Ригса, Давиденко, Копіошний, Рудик, Сашин, Стець, Погребник, Траян, Качкоревиц, Москаленко, Сочок, Беца, Кобзар, Бакум, М. Постушенко — всі по 5 фр.; Озєнбовський, Шемет, Скубій, Стасилевич, Таранівський — всі по 3 фр. Разом 131 фр.

Від пані Романюк з Крезю по листу № 57: Ховхун — 10; Пис-

каренко, Янков, Древяцький, Лавришин, НН, НН, Дудрів — всі по 5 фр.; Ів. Черноус — 7 фр.; Дончков, Лосмінський, Кедзієвський — всі по 3 фр.; Жилинський, Никифорчук, Попов, Кривов, НН, Ефремів, Зажарський, Босчко., Асаул, Делов, Миронович, Скрипників, НН, Нежлобицький, Сянок, Круца, Сукач, Кокколенко, Лютов, Чунаєв, С. О., Черевко — всі по 2 фр.; Морозів, Захаров, НН, Міненків, Куліш, Кененко, Стешко, НН, Шимулін, Драговський, Емельянов — всі по 1 фр.; Кильченко — 3 фр. 50 сант.; Кость Романюк — 50 фр. Р а з о м — 174 фр. 50 сант.

Через п. Недзельницького з Ліону, дохід з вечірки, влаштованої філією Т-ва — 867 фр. 40 с.

Від. п. Горбатенко з Ліону по листу № 22: Горбатенко, Бойко, Ковальчук, Кес, Михайло Т., Лівартовський, Рудько, Тимошенко — всі по 10 фр.; Паламарчук, Борисенко — по 15 фр.; Пані Ковальчук, Авраменко, Філоненко — по 5 фр.; НН — 3 фр. Р а з о м 133 фр.

Від п. Гасана з Канади по листу №14: Збірку у Вебевіля провадив п. І. Порайко. Датки зложили: Жіноче Т-во ім. Ол. Кобилянської — 8, Колодійчук, В. Підручний Ілля Порайко, С. Сисак, др. І. Якиміщак, Н. Кузь, А. Зварич, Е. Засійбіда, П. Шевчук, Ф. Лемішка, В. Кирилюк, Ів. Соколів, П. Зварич — всі по 1 долару. П. Костинюк та Ю. Гасан — всі по 50 цент. Разом по листу 14 — 22 долара.

По листу № 15 у Бінгемтон. Збірку провадила пані Надія Престон. Датки зложили: Надія Престон, С. Е. Кузьмин — по 3 дол., П. Ткачук, Ганна Ткачук, Іван Козко, Е. Козко — по 1 долару. Р а з о м по листу 14 і 15 — 32 долара.

Від Філії Т-ва в Крезю, збірка по листу №25. Збірку провадила п. Бондаренко та п. Коломієць. Пожертви внесли: Лузанів — 20, Магдалевич — 15, Махно, Гавриленець — по 10 фр., Глазків, Овсієнко, Рибас, Собко, Хомкевич, Соборлак, Конавалов, Кислиця, Душенко, Бондаренко, Мулявко,

Проценко, Кравченко, Коломієць
НН — всі по 5 фр.; Сапсай —
3 фр., Любецький — 3 фр. 50 сант.;
Даниленко, Мельниченко, НН,
НН, НН — всі по 2 фр.; Грищенко
НН — по 1 фр. 50 сант.; Черниш-
ко, Скобелев, НН — всі по 1 фр.,
Глушецький — 8 фр.; Р а з о м —
165 фр. 50 сант.

Від Митрополита графа Андрія
Шептицького — 100 шв. франків.

Від сотника Балабана з Ешу по
листу № 11: В. Балабан — 55,
В. Кернович — 50, А. Сузима, В.
Пономаренко, Тарногородський —
всі по 25 фр. Бакай — 15 фр.
Р а з о м 170 бельг. франків.

— З в і т з п о ж е р т в
«на в д о в у», надісланих до ре-
дакції «Тризуба»: від п. Ж. Париж
— 20 фр., п. Тим. Париж — 20 фр.,
п. Бакуменка, Алжир — 20 фр.,
пані Ілляшенкової — 25 фр., Пон-
ської Укр. Громади — 100 фр.,
разом — 185 фр., які гроші й пере-
дано по приналежності 21 березня
с. р. Адміністрація.

— О д е н-л е-Т і ш. 23. П
відбулися загальні збори Гро-
мади, на яких по прийняттю
нових членів — Кузя, Ключка,
Сидоренка, Шмундін і Упринка
— було заслухано і прийнято
до відома річний звіт Управи Гро-
мади. На пропозицію члена Гро-
мади п. Журавля загальні збори
постановили рахувати бібліотеку
Громади секцією Бібліотеки ім.
С. Петлюри в Парижі з тим, що
ця секція переходить до Бібліо-
теки після ліквідації Громади.
Приймаючи демісію старої Управи
загальні збори висловили їй подя-
ку і зокрема п. Хохуніві, що поки-
дає Оден-ле-Тіш і переїздить
до Парижу. Нова Управа скла-
дається з п. Никитина (голови),
Білобровця (заступника) Захар-
ченка (скарбника), Зубенка (сек-
ретаря) та Спандовського (члена).
До Ревізійної Комісії обрано —
Ключка, Сідлера та Семененка.
З інших справ — справу з дальшим
існуванням ідальні постановлено
передати на вирішення Управі,
постановлено для підтримання

могил померлих членів Громади
заснувати окремий фонд, постанов-
лено негайно зібрати і вистати
Головній Еміграційній Раді на-
лежний з членів нац. податок,
вирішено осіб, які виходять з
Громади, не платячи членських
внесків, і потім вступають назад,
штрафувати в сумі двохмісячного
внеску і пожертви в 10 фр. на біб-
ліотеку.

В Чехії

— М а с а р и к о в і д н і.
Національне свято чеського на-
роду — 80 роковин його славного
президента Т. Г. Масарика відбу-
валися на протязі цілого тижня з
3 по 9 березня б. р. по всіх містах,
містечках і селах Чехословащини.
Українська еміграція, взяла в цих
святках найактивнішу участь і не
лише з почуття обов'язку, як ввіч-
ливі гості по відношенню до гос-
тинних господарів, але і з почуття
великої пошани, вдячності і лю-
бови до одного із найвидатніших
мужів сучасности.

Високі школи українські улаш-
тували урочисті академії з промо-
вами, що присвячені життю,
діяльності і філософії Масарика,
і концертними відділами, про-
грам яких складений був відповід-
но обставинам святка.

Так 3-го березня в Подєбрадах
Українська Господарська Акаде-
мія в залі «Заложна» улаштувала
академію з таким програмом: 1)
Кантата чеського композитора
Сметани «Slavnostni Sbor» — ви-
конав академічний хор, 2) промова
д-ра Хорвата, 3) Співи хору —
«Moravo», і «Tese voda, tese», 4)
промова доц. Бочковського, 5) Арія
з опери Далібора — виконав п.
Самойлович, 6) Поема легенда
ес-моль-соло на роялю — пані
Герасимовичева, 7) Арія з опери
«Продана наречена» — пані Нагір-
на, 8) Державні — чеський, сло-
вацький і український гімни.

5 березня в Празі в залі т-ва
«Глагол» Український Високий
Педагогічний Інститут М. Дра-
гоманова улаштував урочисту ака-

демію з промовою проф. Яреми, із співами хору під орудою доц. Шуровської Росиневич і цілим рядом сольних номерів — на скрипці (лект. Кисяків), альт (лект. Д'яченко) тенор (асист. Левицький), рояль (студ. Сімович) квартет-скрипка, цello, альтова скрипка, рояль. Програма був закінчений державними гімнами.

6 березня в великій аудиторії Геологічного Інституту в Празі Український Університет відбув святочну академію: Промову на тему «Слов'янській підклад філософії Масарика» виголосив проф. д-р І. Мірчук. Український академічний хор відспівав кантату «Хвала Зевесові» (Лисенка) і народні гімни.

Крім високих шкіл подібні академії улаштували українські громадські організації. Також українська еміграція приймала участь у всіх тих святах і урочистостях, що улаштували чеські організації на шану свого президента. Так українська колонія в Подєбрадах брала участь в рочистому поході по місту, ректорат Академії поклав вінок у пам'ятника Масарика і ціла колонія була присутня при закладенню будинку соціальної опіки імені президента. Також 7 березня представники українських шкіл і організації побували на Граді (резиденції Масарика) і своїми підписами засвідчили, що українська еміграція цінить і шанує Голову гостинної Чеськословацької держави.

— З діяльності Т-ва «Рідна Школа в ЧСР». Як вже писалося в «Тризубі», в українській гімназії в Жевниціях у Празі є декілька дітей українців з Підкарпаття й Галичини, що їх залишено міністерством чеським без стипендій, тому що батьки їх, хоч і перебувають на терені ЧСР, але не є емігрантами. Становище цих дітей розпачливе, бо батьки їх не мають змоги дати їм освіту на власний кошт. Т-во «Рідна Школа», взяла на себе заопікування цими дітьми і почало переводити серед укр. еміграції збіски пожертв на стипендії для них.

З цією ж метою в Родєбрадах дня 9 березня в помешканню кооператива «Україна» улаштовано було вечірку-кабаре, яка дала чистого прибутку до 400 к. ч. «Українське Об'єднання в ЧСР», постановило давати на цю мету 50 к. ч. місячно.

— Доклад І. Мазепи. 27 лютого і 6 березня в Подєбрадах одбувся доклад доц. І. Мазепи на тему «До сучасного моменту». Доклад викликав живе зацікавлення і обмін думок. Ширші відомості про цей доклад буде подано пізніше.

— В Українській гімназії в Жевниціях під Прагою 7 березня відбулося шкільне свято з нагоди свят президента Масарика. Програма складалася з вступного слова директора гімназії проф. А. Артимовича, реферата д-ра П. Тенянка «Масарик філософ, політик та виховник народу», співів хору та декламацій. На святі було багато представників чехів.

— Шевченківське свято в Жевниціях відбулося 11 березня. Після вступного слова проф. Артимовича хор виконав «Заповіт». Ділі реферат учні 7-ої класи Є. Приходька, після чого виступи хору та декламація. Свято пройшло дуже гарно.

В Польщі.

— Свято Шевченка у Варшаві. 16 березня б. р. українська колонія у Варшаві гідно відсвяткувала 69 річницю смерті великого поета Т. Шевченка, присвячуючи його пам'яті урочисту академію. Одкрито її було співом «Заповіту». Проф. Біднов виголосив широкий реферат, в якому торкнувся смерті національного пророка, його похорону, проєктів вшанування його пам'яті, перевезення його останків на Україну, історії шевченківських свят, Кобзаря, пам'ятника поетові, праць над підготовленням до видання повної збірки його творів і повної його біографії та багатьох інших моментів, які торкалися

вшановання українським народом пам'яті Т. Шевченка. Концертову частину, яка за тим слідувала, заповнили — гра на бандурі (інж. Теліга), сольові співи творів Шевченка (п. Ольховий та пані Шмурло), декламації — (п. Морська).

Велика аудиторія складалася не лише з українців, але і з досить поважної кількості гостей інших народностей.

— Свято Шевченка в Гродні розпочалося службою Божою в соборі, а після неї відбулася панахида врочиста. Потім в світлиці-читальні було влаштовано академію, що відбулася при великій присутності як членів укр. колонії, так і гостей. Одкрив академію голова Відділу УЦК п.

Юшко. Далі слово взяв (біло руською мовою) п.-от. Василь Моїсей, який був на академії, як заступник високопреосвященного Олексія, єпископа Гродненського; промовць дуже чуло виявив свої симпатії до українського народу і побажав здійснення наших змагань. Потім відбувся реферат поета В. Конопацького. Реферат читав В. Конопацький, а цитати вірнями декламувала дівчинка — Людмила Герасимчукова. Нарешті виступи хору під орудою архидиякона отця Герасима Шнярука та декламації дітей: Левка Келіха, Клавді Малашко й Людмили Герасимчукової. Декламації, особливо останньої, надзвичайно зворушили присутніх. Співом національного гімну було закінчено академію. Потім всі стотографувалися.

Зміст

— Париж, неділя, 30 березня 1930 року — ст. 1. — Да в н і й. Літературні спостереження. XV. — ст. 2. — С. Пекарчук. Попів Острів — ст. 8. — Борис Лисянський. III. — ст. 10. — Процес «Спілки Визволення України» — ст. 14. — Лист із Женеви — ст. 17. — В. С. З життя й політики — ст. 19. — Observer. З міжнародного життя й — ст. ст. 22. — Хроніка. — З Великої України — ст. 25. — З укр. життя — ст. 26. — З життя укр. еміграції у Франції — ст. 26. — В Чехії — ст. 30. — У Польщі — ст. 31.

Українська Об'єднана Громада у Франції (Париж).

В субботу 29 березня о 8½ веч. в помешканню Громади (49, Avenue d'Orléans, Paris 14e) відбудеться доклад-бесіда

п. С. ЛЕВИНСЬКОГО

на тему

«ДЕ-ЩО ПРО ЗРОЗУМІННЯ ФРАНЦІЇ»

Педагог — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.